

บทที่ 2

หลักการ แนวคิด ลักษณะสำคัญและทฤษฎีเกี่ยวกับ การพัฒนาทะเบียนประวัติอาชญากรรม

ในบทนี้จะกล่าวถึง หลักการและแนวคิดทฤษฎีที่เป็นสาระสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในส่วนของระบบกฎหมายที่เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่จะนำไปสู่ทิศทางหรือหลักวิชาการที่ต้องถือเป็นสาระสำคัญในการจัดเก็บข้อมูล อันจะนำไปสู่การบูรณาการข้อมูล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาข้อมูลประวัติอาชญากรรมต่อไป ได้แก่ ลักษณะสำคัญของทะเบียนประวัติอาชญากรรม วัตถุประสงค์ของการพัฒนาทะเบียนประวัติอาชญากรรม การจัดแบ่งรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการจัดเก็บข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ทำการศึกษา อันเป็นส่วนหนึ่งของระบบข้อมูล รวมทั้งหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

2.1 ลักษณะสำคัญของการพัฒนาทะเบียนประวัติอาชญากรรม¹

ก่อนที่จะมีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลประวัติอาชญากรรมนั้น ควรจะต้องมีการพัฒนาระบบการทำทะเบียนประวัติอาชญากรรมเสียก่อน เนื่องด้วยการจัดทำทะเบียนประวัติอาชญากรรมของประเทศไทยในปัจจุบัน อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และเป็นฐานข้อมูลที่แต่ละหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสามารถเข้าใช้ได้ แต่ต้องมีการทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่ทำกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น จากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่า ฐานข้อมูลเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรมควรเป็นฐานข้อมูลที่อยู่ส่วนกลางที่ทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสามารถเข้าถึงได้ มิใช่เป็นฐานข้อมูลที่ใช้ภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น และเห็นว่าทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรใช้ฐานข้อมูลประวัติอาชญากรรมฐานเดียวกัน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการทำบันทึกประวัติที่แตกต่างกันในแต่ละหน่วยงาน โดยเฉพาะ ตำรวจกับอัยการ แยกกันเก็บประวัติอาชญากรรม จนทำให้มีประวัติอาชญากรรมคนเดียวกันมี 2 ข้อมูลที่มีความแตกต่างกัน และอาจทำให้เกิดการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดสองมาตรฐาน หรือเป็นช่องทางของเจ้าพนักงานในการ

¹ จาก *ทะเบียนประวัติอาชญากรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 10-14), โดย ทวีศักดิ์ ภัคดีโต, 2544, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทฤษฎีเรียกเก็บประโยชน์จากผู้กระทำผิดได้ โดยจะทำการศึกษาถึงความหมาย ลักษณะของ ข้อมูล การบันทึกข้อมูล การรักษาความลับของข้อมูล และการคุ้มครองสิทธิ

2.1.1 ความหมายของทะเบียนประวัติอาชญากร

ทะเบียนประวัติอาชญากร (Criminal record) คืออะไรนั้นหาได้มีบทบัญญัติของ กฎหมายให้คำนิยามแต่อย่างใด คงเป็นเพียงรูปแบบในทางปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องหาคำนิยามจาก พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525

คำว่า “ทะเบียน” หมายถึง บัญชีจดลักษณะจำนวนคน สัตว์ สิ่งของ ตลอดจนการงาน ต่าง ๆ ที่รัฐบาลบันทึกไว้เป็นหลักฐานเกี่ยวกับประชาชน

คำว่า “ประวัติ” หมายถึง เรื่องราวว่าด้วยความเป็นไปของคน สถานที่ หรือสิ่งของ

คำว่า “อาชญากร” หมายถึง ผู้ก่ออาชญากรรม

ดังนั้น เมื่อรวมความหมายของคำ “ทะเบียนประวัติอาชญากร” ย่อมหมายถึง การรวบรวมเรื่องราวและความเป็นไปของผู้กระทำผิดในคดีอาญาไว้เป็นหลักฐานโดย หน่วยงานของรัฐ

2.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล

ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล ที่กระทำความผิดถือว่ามีค่าสำคัญที่สุดในระบบทะเบียน ประวัติอาชญากร เพราะนอกจากจะใช้แยกแยะตัวบุคคลแต่ละคนแล้วยังทำให้ทราบถึงประวัติของ บุคคลแต่ละรายอีกด้วย ซึ่งประวัติของบุคคลนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 4 ส่วนคือ²

ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย ชื่อ อายุ ตาหนิรูปพรรณ ตาหนิพิการ ลายสัก อุนิสัยประจำตัว ภาพถ่าย เชื้อชาติ สัญชาติ ลายพิมพ์นิ้วมือ บางประเทศได้มีการนำลายพิมพ์ DNA มาใช้ด้วย³

ส่วนที่ 2 ประกอบด้วย ที่อยู่ ที่เกิด ที่ทำงาน สถานที่ที่ชอบไปเที่ยว ปราบกฏตัว

ส่วนที่ 3 ประกอบด้วย ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับบุคคล และสถานที่

ส่วนที่ 4 ประกอบด้วย ความรู้ การศึกษา อาชีพ พฤติกรรมเกี่ยวกับความประพฤติความ โน้มเอียงไปทางความซื่อประเภทใด วิธีการในการกระทำความผิดถ้าเป็นผู้กระทำความผิดมาก่อน

² จาก “การทะเบียนประวัติอาชญากร,” ใน อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พล.ต.ท. ใต้ อันทามระ (น. 32), โดย วิมล อันทามระ, 2522, กรุงเทพฯ: เจริญผล.

³ จาก “ลายพิมพ์ DNA กับการค้าเนินคดีอาญา,” โดย รุ่งระวี โสขุมมา, 2539, บทบัญญัติ, 52, 202.

2.1.3 การบันทึกข้อมูล⁴

เนื่องจากจำนวนประชากรที่มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเป็นการยากที่จะใช้ความจำของมนุษย์ในการจดจำข้อมูลของแต่ละบุคคล อีกทั้งข้อมูลของบุคคลมีความละเอียดอ่อนประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เข้ามามีบทบาทในสังคมปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นการคัดลอกกรรมตกแต่งใบหน้า การแปลงเพศ จึงเป็นสิ่งที่เกินความสามารถยากแก่การจดจำประวัติของบุคคลคนหนึ่ง ได้อย่างละเอียดครบถ้วน ด้วยเหตุนี้การนำวิธีการทั้งหลักวิชาการและวิธีปฏิบัติงานเข้ามาช่วยจึงเกิดขึ้น กล่าวคือ มีการจดบันทึกประวัติเป็นลายลักษณ์อักษร มีการถ่ายภาพคนร้าย มีการพิมพ์ลายพิมพ์นิ้วมือ เพื่อเก็บรวบรวมหลักฐานในการพิสูจน์ตัวบุคคล เมื่อที่เก็บรวบรวมมีจำนวนมากขึ้นจึงมีการทำดัชนี ตลอดจนสารบบแฟ้มหรือสมุด เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบ ซึ่งในปัจจุบันคอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทในการบันทึกข้อมูล ทำให้งานทะเบียนประวัติอาชญากรสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น

2.1.4 การรักษาความลับของข้อมูล

ข้อมูลของบุคคล ถือเป็นสิ่งสำคัญ การที่จะนำข้อมูลมาเปิดเผยโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้นั้นจะกระทำมิได้ ทั้งนี้ปรากฏในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540⁵ ได้กล่าวไว้ว่า หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติเกี่ยวกับระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล โดยต้องจัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลเพียงเท่าที่เกี่ยวข้องและจำเป็น โดยเก็บข้อมูลข่าวสารโดยตรงจากเจ้าของข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่จะกระทบถึงประโยชน์ได้เสียโดยตรงของบุคคลนั้น อีกทั้งหน่วยงานของรัฐต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบในกรณีมีการให้จัดส่งข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลไปยังที่ใด ซึ่งจะเป็นผลให้บุคคลทั่วไปทราบข้อมูลข่าวสารนั้นได้ เว้นแต่เป็นการเปิดเผยต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานของตนเพื่อการนำไปใช้ตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐแห่งนั้นหรือเป็นการให้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยหรือเป็นการให้ซึ่งจำเป็นเพื่อการป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิตหรือสุขภาพของบุคคล ต่อศาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐหรือบุคคลที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะขอข้อเท็จจริงดังกล่าว

2.1.5 การคุ้มครองสิทธิ

การคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งสิทธิดังกล่าวได้รับการคุ้มครองทั้งกฎหมายภายในและหลักกฎหมายสากลต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าการนำข้อมูลของบุคคลใด ๆ มาเปิดเผยจึงกระทำไม่ได้ ยิ่งถ้าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดแล้ว ถือว่า

⁴ “การทะเบียนประวัติอาชญากร,” ใน อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พล.ต.ท. โต้ะ อินทามระ (น. 28-29). เล่มเดิม.

⁵ ดูรายละเอียดเพิ่มเติม ในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540.

มีความสำคัญมาก ฉะนั้นการเปิดเผยข้อมูลจะกระทำได้ต่อเมื่อมีกฎหมายเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลด้วย ซึ่งตามกฎหมายไทยจะได้รับการคุ้มครองโดย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กล่าวคือ สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง รวมทั้งการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของ บุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทบมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็น ประโยชน์ต่อสาธารณชน⁶ ฉะนั้น การจะนำข้อมูลบุคคลใด ๆ มาเปิดเผยจึงกระทำไม่ได้ ยิ่งถ้าเป็น ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดแล้วถือว่ามีความสำคัญมาก ย่อมเป็นการละเมิดตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ดังนั้น การเปิดเผยข้อมูลจะกระทำได้เมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ และได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล ส่วนการคุ้มครองตามหลักสากลจะกล่าวไว้ในหัวข้อ ต่อ ๆ ไป

2.2 วัตถุประสงค์ของการพัฒนาทะเบียนประวัติอาชญากรรม

การเกิดอาชญากรรมเป็นเหตุการณ์หรือการกระทำที่คนเป็นคนสร้างขึ้น และคนอื่น เช่นกันเป็นผู้กำหนดเนื้อหาสาระเกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น ๆ ว่าเป็นอาชญากรรม ดังนั้นการ กำหนดการประเมินเป็นผลโดยตรงจากคน การตีตราว่าพฤติกรรมใดคืออาชญากรรมนั้น จึงเป็น เหมือนดาบสองคมแก่ผู้ที่จะรวบรวมข้อมูลอาชญากรรม การตีตราพฤติกรรมบางพฤติกรรมที่ว่าเป็น อาชญากรรมนั้นไม่ได้อิงความหมายของอาชญากรรมตามกฎหมาย เพราะไม่ใช่ทุกคนที่จะเข้าใจ สาระโดยละเอียดของกฎหมาย

ความหมายของอาชญากรรมตามกฎหมายไทย⁷ ได้ถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา⁸ ได้วางหลักไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. จะไม่มีความผิดโดยไม่มีกฎหมาย
2. จะไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย
3. ศาลจะลงโทษอื่นนอกจากโทษในกฎหมายสำหรับความผิดนั้น ไม่ได้

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. มาตรา 35.

⁷ จาก *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา* (น. 16-18), โดย ประธาน วัฒนาวณิชช์, 2546, กรุงเทพฯ: ประกายพริ้ง.

⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ความว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการ อันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้อง เป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย.”

ฉะนั้น การให้คำนิยามว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด หรือประกอบอาชญากรรมจะต้องมีความแน่นอนและสามารถเข้าใจได้โดยไม่กำกวม ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดหรือนิยามการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายที่ชัดเจน ทั้งนี้จะต้องพิสูจน์ด้วยว่าผู้ผู้นั้นได้กระทำความผิดโดยปราศจากข้อสงสัยแล้ว จึงจะพิพากษาลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลอาชญากรรมต่าง ๆ ของทางราชการจึงมีรากฐานมาจากคำนิยามอาชญากรรมโดยกฎหมายแทบทั้งสิ้น

ดังนั้น การศึกษาถึงการพัฒนาทะเบียนประวัติอาชญากรรมต้องทำด้วยความละเอียดอ่อนและกว้างขวาง จึงควรทำความเข้าใจข้อจำกัดของข้อมูลทางอาชญากรรมอย่างแท้จริง และควรตระหนักในประเด็นสำคัญที่ว่าหน่วยที่รวบรวมข้อมูลทางอาชญากรรมเท่าที่มีอยู่ในสังคมทุกวันนี้ คือหน่วยงานที่บริหารงานยุติธรรม คือ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ แต่ละหน่วยงานต่างกำหนดสาระสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางอาชญากรรมตามสาระของเนื้องานของตน ซึ่งเมื่อนำข้อมูลทางอาชญากรรมทั้งหมดมาศึกษาในภาพรวมจะพบข้อมูลที่แตกต่างกัน บางครั้งขัดแย้งกัน ทำให้เกิดความสงสัยและความเคลือบแคลงใจในข้อมูลของผู้ต้องขังคนเดียว แต่ถูกจัดเก็บไว้ในหน่วยงานหลายแห่ง ข้อมูลที่มีอยู่จึงจัดเก็บแบบไม่เป็นระบบ เกิดความซ้ำซ้อนของข้อมูลๆ เดียว จึงส่งผลให้หน่วยงานต่างๆ ไม่สามารถบริหารจัดการข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน ย่อมทำให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบ

การที่จะถือว่าข้อมูลเป็นทางการ (official data) ได้ นั้น ต้องผ่านการยอมรับจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นผู้กำหนดความเหมาะสมของสาระในเนื้อหาข้อมูลนั้น ๆ เท่านั้น นอกจากนี้เรายังขาดข้อมูลที่ไม่ได้รายงาน หรือไม่ได้แจ้งความ (non reporting) จำนวนมหาศาล เช่น คดีข่มขืน ผู้ถูกข่มขืนหรือผู้เสียหายเลือกที่จะไม่แจ้งความ เพราะอายสังขม กลัวคนที่ใกล้ชิดรับไม่ได้ กลัวเป็นมลทินให้กับตัวเอง นอกจากนี้อาจมีการเจรจาประนีประนอมยอมความกับผู้ข่มขืน คือ ผู้กระทำความผิดอาจเสนอให้ค่าปลอบขวัญหรือค่าทำขวัญแก่ผู้เสียหาย เรื่องจึงจบลงหรือกรณีการประทุษร้ายกันภายในครอบครัว สามีคบตีภรรยาได้รับบาดเจ็บ แม้ว่าจะต้องไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลก็ตาม ภรรยาจะแจ้งต่อแพทย์ว่าหกล้มบ้าง ไขว่หน้ากระแทกกับบันไดบ้าง ตกบันไดบ้าง ล้มไปทับจึงโดนกระชกบาดบ้าง เป็นต้น ส่วนนี้จึงเป็นข้อมูลที่สูญหายไป โดยความสมัครใจของผู้เสียหาย บางครั้งจึงทำให้เกิดคดีฆ่ากันภายหลัง เพราะความรุนแรงในครอบครัวจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกที ถ้าไม่มีการรักษาหรือแก้ไข⁹

⁹ จาก *อาชญาวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์* (น. 32), โดย สูดสงวน สุธีสร, 2546, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เนื่องด้วยการจัดทำทะเบียนประวัติอาชญากรของประเทศไทยในปัจจุบัน อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และเป็นฐานข้อมูลที่แต่ละหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสามารถเข้าใช้ได้ แต่ต้องมีการทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่ทำกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงอย่างบูรณาการในด้านข้อมูลอาชญากรรมที่ถูกต้องตรงกันทั้งระบบ ฐานข้อมูลเกี่ยวกับประวัติอาชญากรจึงควรเป็นฐานข้อมูลที่อยู่ส่วนกลางที่ทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสามารถเข้าถึงได้ มิใช่เป็นฐานข้อมูลที่ใช้ภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น และเห็นว่าทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรใช้ฐานข้อมูลประวัติอาชญากรฐานเดียวกัน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการทำบันทึกประวัติที่แตกต่างกันในแต่ละหน่วยงาน โดยเฉพาะ ตำรวจกับอัยการ แยกกันเก็บประวัติอาชญากร จนทำให้มีประวัติอาชญากรคนเดียวกันมี 2 ข้อมูลที่มีความแตกต่างกัน และอาจทำให้เกิดการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดสองมาตรฐาน หรือเป็นช่องทางของเจ้าพนักงานในการทุจริตเรียกรับประโยชน์จากผู้กระทำความผิดได้

2.3 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

การลงโทษ¹⁰ คือ การปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการปฏิบัตินั้นต้องได้รับผลร้าย เนื่องมาจากการที่บุคคลผู้นั้นได้ฝ่าฝืนแนวปฏิบัติอันเป็นกติกาของสังคม โดยที่รัฐจะเป็นผู้ทำหน้าที่จัดการให้ผู้กระทำผิดได้รับผลร้ายนั้น ๆ การลงโทษเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคมจากผู้กระทำผิด ซึ่งวัตถุประสงค์ของการลงโทษนั้นมีทฤษฎีที่สำคัญ 2 ทฤษฎี¹¹ คือ

1. ทฤษฎีทดแทน (Retributive Theory)

ทฤษฎีนี้ถือว่าที่ต้องมีการลงโทษก็เพื่อความยุติธรรม ผู้ใดกระทำความผิดก็ต้องรับโทษเป็นการทดแทน ซึ่งความคิดที่สนับสนุนทฤษฎีนี้มีมาแต่โบราณกาล โดยการลงโทษที่ชอบธรรมตามหลักของทฤษฎีทดแทนนั้น จะประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ คือ

ประการแรก จะต้องกระทำเพื่อแก้ไขความเสียหายที่ผู้กระทำก่อให้เกิด หรือทดแทนความรู้สึกของผู้เสียหายที่สูญเสียไปเนื่องจากกระทำความผิด

ประการที่สอง การลงโทษจะต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยผู้กระทำผิดต้องรับโทษจากการที่ตนได้กระทำความผิด

¹⁰ จาก “หลักกฎหมายอาญา: การลงโทษ” อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ณ วัดธาตุทอง 23 มีนาคม 2515. มรพ., โดย อุตทิศ แสนโกศิก.

¹¹ จาก คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคหนึ่ง ว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย (น. 6), โดย ณรงค์ ใจหาญ, 2534, กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.

ประการสุดท้าย การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันทฤษฎีทดแทนไม่เป็นที่นิยม ด้วยเหตุที่ว่ากฎหมายอาญามีจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวม โดยการป้องกันและควบคุมการกระทำอันไม่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งการลงโทษเพื่อทดแทนไม่อาจบรรลุถึงจุดมุ่งหมายดังกล่าวได้

2. ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theories)

ทฤษฎีนี้ถือว่าการลงโทษก่อให้เกิดผลดี โดยเชื่อว่าการลงโทษผู้กระทำผิดจะก่อให้เกิดผลดี อันจะทำให้อาชญากรรมลดลงอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการนี้ คือ

ประการแรก การลงโทษจะมีผลยับยั้ง (Deterrence) มิให้มีการกระทำผิดอาญา โดยจะมีผลเป็นการยับยั้งทั้งแก่ตัวผู้กระทำผิด และแก่บุคคลทั่วไป

ประการที่สอง การลงโทษจะมีผลเป็นการแก้ไข (Reformative effect) และฟื้นฟู (Rehabilitative effect) ผู้กระทำผิด โดยทำให้ผู้กระทำผิดเปลี่ยนทัศนคติ และค่านิยมที่เชื่อฟังและไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย

ประการสุดท้าย การลงโทษจะมีผลเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำผิด (Incapacitive effect) ผู้กระทำผิดจึงไม่มีโอกาสก่ออาชญากรรมขึ้นอีกในสังคม

โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ได้รับโทษรู้สึกสำนึกว่าการกระทำของตนเป็นการกระทำผิดอันเป็นพฤติกรรมที่คนในสังคมส่วนใหญ่ไม่ประสงค์ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น ต้องเข้าสู่กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีนั้นให้หมดไป เรื่องนี้ในทางทฤษฎีหรือปรัชญาการลงโทษได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่สำคัญมีดังนี้

1. การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน
2. การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่
3. การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข
4. การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำความผิด¹²

1. การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน (Retribution)

ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้การลงโทษจะเป็นไปเพื่อความยุติธรรม ผู้ใดกระทำความผิดก็จะต้องได้รับโทษเป็นการทดแทน หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งคือ การกระทำความผิดเป็นกรรมชั่ว เมื่อผู้ใดกระทำความผิดก็ต้องชดใช้กรรมของตน โดยการรับโทษ นักปรัชญาชาวเยอรมัน Immanuel Kant ได้ให้เหตุผลสนับสนุนความคิดตามทฤษฎีนี้ และยังมีความคิดว่า ถ้าสังคมไม่ลงโทษผู้กระทำความผิดก็เท่ากับสังคมยอมรับรองการกระทำของเขา และด้วยเหตุนี้ก็มีผลเสมือนว่าสังคมเป็น

¹² From *Clemens Bano llas Invitation to Corrections* (pp. 71, 72.), by Allyn & Hacon, 2002, Boston; USA.

ผู้สนับสนุนให้กระทำผิด และท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือ Philosophy of Law ว่า “จะใช้การลงโทษ เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างอื่นไม่ได้ ไม่ว่าจะเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ลงโทษเอง หรือแก่สังคมเป็นส่วนรวมก็ตาม การลงโทษในทุกกรณีจะต้องเนื่องมาจากเหตุว่าบุคคลที่ถูกลงโทษ ได้กระทำผิดเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเป็นการไม่บังควรที่จะปฏิบัติต่อบุคคลหนึ่งเพียงเพื่อจะเป็น เครื่องมือให้บังเกิดผลแก่บุคคลอื่น ทุกคนมีสิทธิในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ในอันจะไม่ถูกปฏิบัติ เช่นนั้น” ความผิดที่ได้กระทำและโทษที่ได้รับจะต้องเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกัน

ปัญหามีอยู่ว่าทำไมสังคมต้องเข้าไปลงโทษผู้กระทำผิด การที่รัฐเข้ามารับหน้าที่ลงโทษ ผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการทดแทนก็เพื่อป้องกันมิให้มีการแก้แค้นกันเอง ทำให้สังคมวุ่นวายเพราะจะมีการแก้แค้นกันเองโดยไม่สิ้นสุดซึ่งแสดงถึงความรู้ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าให้ได้รับความเป็นธรรม โดยการลงโทษ ผู้กระทำผิดให้ได้รับผลร้ายที่สาสมและทดแทนกันอย่างยุติธรรม วัตถุประสงค์ในการลงโทษข้อนี้ เป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกรับของประชาชนส่วนใหญ่ในทุกสังคม แม้ว่าจะ เป็น วัตถุประสงค์ที่ปัจจุบันเริ่มที่จะลดความสำคัญลงเพราะสังคมมีเหตุผลหรือวัตถุประสงค์อื่นในการ ที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำผิดมากขึ้น ประกอบกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนกัน ก็มีจุดอ่อนหลายประการคือ¹³

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้พิจารณาถึงประโยชน์ในอนาคต คือไม่ได้ พิจารณาถึงว่าการลงโทษนั้นจะมีผลในการป้องกันมิให้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นอีกหรือไม่

2. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคม แต่คำนึงถึง ความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่กระทำ ฉะนั้นเมื่อได้ลงโทษผู้กระทำตามอัตราโทษแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวออกมาทั้ง ๆ ที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่

3. เป็นการยากมากที่จะวัดขนาดความรุนแรงของนักโทษกับความผิดว่ามีความเท่า เทียมกันจริงหรือไม่ เพราะในสภาพความเป็นจริง สังคมยังไม่สามารถมีมาตรการใด ๆ ที่จะลงโทษ ให้ได้สัดส่วนกับความผิดอย่างแท้จริงได้ ปัญหาจึงเกิดว่าผู้กระทำผิดถูกลงโทษอย่างยุติธรรมหรือ ผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่

การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนย่อมมีผลทั้งในด้านความกรุณาปราณี¹⁴ และมีส่วนที่ เรียกได้ว่าเป็นการแก้แค้นทดแทน อันทำให้สังคมส่วนใหญ่พอใจ ตลอดจนตัวผู้กระทำผิดที่ ยินดีที่จะรับโทษตามสัดส่วนของความผิดที่ตนได้กระทำลง นอกจากนี้ยังมีผลในทางป้องกันสังคม

¹³ จาก *หลักทฤษฎีอาญา* (น. 24-25), โดย นันทิ จิตสว่าง, ม.ป.ป., กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.

¹⁴ จาก *ทฤษฎีอาญา* (น. 89), โดย อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, 2552, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อีกด้วย เพราะว่าการใช้วิธีการลงโทษแบบนี้ย่อมมีผลทั้งในทางทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกตัว และทำให้บุคคลภายนอกเกรงกลัวต่อโทษนั้นด้วย

แต่ทั้งนี้ในปัจจุบันวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนนั้นได้ลดความสำคัญลง แต่ก็ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้เพราะยังสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนทั่วไปในการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษเพื่อทดแทนให้สาสมกัน

2. การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่¹⁵ (Deterrence)

มีหลักการว่า การลงโทษจะคำนึงถึงแต่เพียงผลของการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดเท่านั้นไม่ได้ แต่ต้องคำนึงผลต่อประชาชนทั่วไปด้วย วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดก็เพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ

1. มีผลแก่ตัวผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดซึ่งถูกลงโทษมีความเจ็บทรมานไม่กล้ากระทำความผิดอีก

2. เป็นตัวอย่างให้กับคนทั่วไปเห็นว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะต้องได้รับโทษ เพื่อคนทั่วไปจะได้ทราบจะได้เกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นบ้าง ทำให้เกิดความยับยั้งชั่งใจไม่กล้ากระทำความผิดเช่นนั้นอีก

การข่มขู่ดังกล่าวทำให้เกิดความกลัวที่จะถูกลงโทษ จะทำให้หลายคนไม่กล้ากระทำความผิดแล้ว ยังมีผลทำให้คนทั่วไปคิดว่าการกระทำความผิดเป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยง

การที่จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขู่และยับยั้งจะต้องทำให้การลงโทษนั้น เร็ว เจฟเฟอร์รี่ กล่าวไว้ว่าจะต้องมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และโทษที่เหมาะสม กล่าวคือ มีลักษณะ 4 ประการ¹⁶

1. การลงโทษต้องมีความแน่นอนในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ กล่าวคือเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลุดรอดจากการถูกจับกุมลงโทษไปได้ยากซึ่งจะมีผลในการข่มขู่และยับยั้งให้คนทั่วไปและผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเสี่ยงกระทำความผิดอีก เพราะทำผิดแล้วต้องถูกจับก็ไม่คุ้มค่า

2. การลงโทษจะต้องสามารถกระทำได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างรวดเร็วให้ “เห็นผลทันตา” จึงจะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปเห็นเป็นตัวอย่างว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะได้รับผลร้ายเช่นไร

¹⁵ From *Prison Law* (pp. 415, 416), by Stephen Livingstone and Tim Owen, 1999, New York: Oxford, & from *Invitation to Corrections* (pp. 28, 29), by Clemens Bartollas, 2002, Boston; USA: Allyn & Bacon.

¹⁶ หลักทัณฑ์พิทย (น. 26-27). เล่มเดิม.

3. การลงโทษต้องมีความเสมอภาค โดยที่ผู้กระทำผิดจะต้องถูกลงโทษเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลให้ผู้กระทำผิดหรือผู้ที่คิดจะทำผิดไม่มีโอกาสแก้ตัว หรือหาทางหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นจากการถูกลงโทษถ้าทำผิด การลงโทษจึงจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้ง หากเมื่อมีการกระทำผิดแล้วบางคนได้รับโทษ บางคนมีข้อยกเว้น ก็จะทำให้การลงโทษไม่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ต่างหาช่องทางที่จะหลบหนีหรือหาข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับโทษทำให้ไม่มีความเกรงกลัวต่อโทษผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่

4. การลงโทษจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและตัดเทียบกับความผิด หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดและคนทั่วไป ไม่เกิดความเกรงกลัว และคุ้มค่าที่จะเสี่ยงกระทำผิด แต่หากบทลงโทษหนักเกินไปก็จะทำให้ผู้กระทำผิดพยายามปกปิดการกระทำผิดของตนเอง โดยการทำร้ายเหยื่อหรือทำให้เหยื่อได้รับผลร้ายมากขึ้น

นักนิติศาสตร์ชื่อ “นายการดิเนอร์” ได้กล่าวไว้ว่า ในปัจจุบันเชื่อว่าการป้องปรามหรือการข่มขู่อาจมีผลได้ ถ้านำมาใช้โดยคำนึงถึงความกลัวของผู้ที่จะกระทำความผิดต่อการที่สังคมจะไม่ยอมรับบุคคลผู้กระทำความผิดนั้นเอาไว้ร่วมสังคมด้วย และความกลัวต่อการที่จะถูกจับได้เพื่อนำไปลงโทษ แทนที่จะใช้ความกลัวต่อตัวโทษนั่นเองเป็นหลักสำคัญ¹⁷ ดังนี้ พอจะเห็นได้ว่าองค์คิดของกฎหมายอาญาในปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยดั้งเดิมในสาระสำคัญพอสมควร จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่า ทฤษฎีที่มีมาแต่ดั้งเดิมได้ถูกขยายถูกดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์และความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์ในปัจจุบัน

3. การลงโทษเพื่อลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข¹⁸ (Rehabilitation)

การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขนั้นมีแนวคิดว่าการลงโทษตามทฤษฎีปรับปรุงแก้ไขประสงค์เพียงเพื่อจะป้องกันไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำผิดมาแล้ว กลับมากระทำผิดซ้ำอีก พยายามหาทางให้ผู้ที่ได้กระทำผิดมาแล้วเกิดความยับยั้งไม่กระทำผิดซ้ำขึ้นอีกซึ่งทฤษฎีนี้เกิดขึ้นภายหลังทฤษฎีที่ 1 และ 2 ที่กล่าวมาแล้ว แนวคิดทฤษฎีนี้เห็นว่าการทำให้ผู้กระทำผิดได้รับความยากลำบาก หรือได้รับผลร้ายด้วยการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียวไม่น่าจะทำให้คนประพฤติตัวดีขึ้น หรือสำนึกในการกระทำที่ไม่ดีของตัวเอง ประกอบกับเห็นว่าการลงโทษเพื่อการข่มขู่ไม่มีผลเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับโทษแล้วกลับใจไม่กระทำผิดซ้ำอีกไม่เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้กระทำผิดมีความสามารถที่จะกลับตัวเป็นคนดีได้เลย

¹⁷ from “The purpose of Criminal Punishment,” by Gardiner, 1958, 21 Modern L. Rev. 117, 122.

¹⁸ *Prison Law* (p. 452) Op.cit. & *Invitation to Corrections* (pp. 52-54). Op.cit.

4. การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำความผิดได้อีก¹⁹ (Incapacitation)

เป็นวัตถุประสงค์หรือแนวคิดที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหมดโอกาสกระทำความผิด อาจได้แก่ การจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ตลอดชีวิต จำคุกมีกำหนดระยะเวลา การประหารชีวิต เป็นต้น โดยประสงค์จะกำจัดผู้กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคมอย่างถาวรหรือชั่วคราวก็ตามอันเป็นการป้องกันให้คนในสังคมอยู่ได้อย่างปลอดภัย ไม่ต้องหวาดระแวงภัยจากบุคคลนั้น ๆ อีกต่อไป

2.4 วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก²⁰

วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการบังคับโทษจำคุกจะไม่เหมือนกันวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งที่จะลงโทษให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นหลัก หากแต่ วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษเป็นการพัฒนาจากแนวความคิดในอดีตในการลงโทษเข้ามาสู่แนวคิดยุคใหม่ที่มีความเป็นเสรีนิยมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตลอดทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากขึ้น มุ่งที่จะปรับเปลี่ยน บำบัดฟื้นฟูหรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้กระทำผิดกฎหมายอาญาอันเป็นกติกาสังคม ถึงขนาดไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมปกติได้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำคนลักษณะดังกล่าวนี้ไปปรับปรุงซ่อมแซมแก้ไข ยกระดับความเจริญทางจิตใจและพฤติกรรม ให้อยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐานคนปกติในสังคมนั้น ๆ ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้มีการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิด และมีความรับผิดชอบต่อสังคม²¹

วัตถุประสงค์ข้อนี้มุ่งเน้นการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิด และให้ความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นข้อที่สำคัญที่สุดและตรงต่อการบังคับโทษในทัณฑสถานที่ว่า “เมื่อมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดครบระยะเวลาแล้ว ผู้นั้นจะออกมาดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอีกครั้ง” ดังนั้นในหลายประเทศในโลก เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอังกฤษ เป็นต้น ต่างก็มีกฎหมายและหรือแนวนโยบายในการลงโทษจำคุกที่จะต้องหลีกเลี่ยงผลเสียหายกับบุคคลในการบังคับโทษจำคุก กล่าวคือต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนปกติและต้องสอดคล้องกับ

¹⁹ From Clemens Bartotlas. *Invitation to Corrections* (pp. 71-75), by Allyn & Bacon, 2002, Boston: USA., & from *When Prisoners Come Home* (pp. 64-65), by Joan Petersilia, 2003, New York: Oxford.

²⁰ กฎหมายบังคับโทษจำคุกในประเทศไทย: การบังคับโทษจำคุก (น. 33-37). เล่มเดิม.

²¹ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและวิธีการเพื่อความความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ. 1976 แห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. มาตรา 2.

หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญอยู่บนพื้นฐานของการบังคับโทษ หลักการความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำเพราะนักโทษทุกคนมีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้ง หากการจำคุกทำลายบุคลิกภาพของคนให้เสียไป การฟื้นฟูก็จะทำไม่ได้ผล สุดท้ายสังคมก็จะได้รับความเสียหายอีกต่อไป

2. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม²²

การบังคับโทษมุ่งที่จะคุ้มครองสังคม อันเป็นภารกิจเดียวกันกับภารกิจของกฎหมายอาญา ดังนั้นเมื่อปรากฏเป็นที่แน่ชัดแล้วโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดและศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกแล้ว ส่วนของการบังคับโทษก็จะจำกัดเสรีภาพของนักโทษผู้นั้นเพื่อเข้าสู่มาตรการในการแก้ไขในรูปแบบต่าง ๆ ตามระยะเวลาที่สมควรโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษเป็นราย ๆ ไป ให้เป็นไปตามแผนการบังคับโทษ เมื่อบำบัดรักษาเป็นปกติแล้ว จึงปล่อยบุคคลนั้นกลับเข้าสู่สังคม วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจึงเป็นการคุ้มครองสังคมได้อย่างแท้จริง ถ้าหากได้กระทำอย่างมีประสิทธิภาพหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลั่นกรองเอาคนที่กระทำความผิดกฎหมายเข้ารับโทษจำคุก ภารกิจของกฎหมายบังคับโทษจะทำการแก้ไขพฤติกรรมชั่วของคนที่ได้กระทำความผิดกฎหมายอาญาให้เป็นคนดีของสังคม

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขผู้กระทำความผิดในปัจจุบัน แม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์โดยทั่วไป แต่ก็ยังเป็นที่ยังสงสัยว่าจะได้รับผลตามวัตถุประสงค์เพียงไร เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจะมีอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ²³

(1) ผู้กระทำความผิดได้สูญเสียบุคลิกภาพไปแล้ว โดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลาให้มีบุคลิกลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรือนจำไม่นานในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้ฟื้นคืนจิตสำนึกที่ดีกลับมา และปรับตัวเข้ากับคนโดยทั่วไปในสังคมนั้นทำได้ยาก

(2) การลงโทษเพื่อการแก้ไขนั้น จะขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำความผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนปกติทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามหลักของเบนเทม (Bentham) ที่ว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle less eligibility) ทั้งนี้เพราะคนโดยทั่วไปจะเห็นว่าเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำความผิดจะได้รับการอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการศึกษา การหางาน ในขณะที่คนทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรู้สึกของคนทั้งไปดังกล่าวเห็นว่าขัดกับหลักการแก้ไขฟื้นฟู

²² From *When Prisoners Come Home*, by Joan Petersilia, 2003, New York; Oxford.

²³ หลักทัณฑ์วิทยา (น. 30-31). เล่มเดิม.

(3) การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสมสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภทเท่านั้น เช่นผู้กระทำผิดครั้งแรก ซึ่งได้กระทำผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบหรือโดยพลั้งพลาด หรือทำไปเพราะความจำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูไม่ทำให้กระทำผิดซ้ำขึ้นอีกย่อมมีทางทำสำเร็จได้มาก แต่สำหรับผู้กระทำความผิดที่เคยกระทำผิดและถูกลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรือพวกอาชญากรอาชีพหรือพวกทำผิดติดนิสัย โอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัวจะยอมเป็นไปได้น้อย ดังนั้น การแก้ไขฟื้นฟูจึงไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวได้ทุกกรณีไป

3. เพื่อปรับปรุงแก้ไข บำบัดพฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย²⁴

เป็นการยกระดับสามัญสำนึกและพฤติกรรมที่ไม่ดีของผู้กระทำความผิดให้ขึ้นมาอยู่ในระดับปกติ โดยมีหลักการว่ามนุษย์เป็นประติสฐกรรมที่ธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นพิเศษให้สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้ และสามารถพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยและพฤติกรรมได้ จึงต้องมีการส่งเสริมคุณค่าในตัวบุคคล ส่งเสริมความสามารถของบุคคล ต้องแสดงผลลัพธ์ของความคิดและการกระทำ รวมทั้งผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจสำหรับความเป็นไปได้ที่จะหาเลี้ยงชีพเพื่อชดเชยจุดอ่อนหรือสิ่งบกพร่องของแต่ละบุคคล ซึ่งการบำบัดปรับปรุงแก้ไขนี้นักโทษแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน แต่จะต้องมีวิธีการวิเคราะห์หาสาเหตุและวางแผนการบังคับโทษเป็นราย ๆ ไป อันจะยังผลสุดท้ายให้เกิดคือ เมื่อนักโทษพ้นโทษแล้วไม่กระทำความผิดซ้ำอีก

วัตถุประสงค์ของการลงโทษและวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ เป็นสิ่งที่ต้องนำมาใช้ผสมผสานร่วมกันอย่างเหมาะสมสำหรับการบังคับโทษจำคุก ภารกิจของงานราชทัณฑ์ต้องยึดถือวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษไว้เป็นหลักการอันสำคัญก่อน และการตรากฎหมายมาใช้บังคับก็ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษอย่างชัดเจนด้วย เนื่องจากเป้าหมายสุดท้ายของการบังคับโทษจำคุกคือ สามารถที่จะเปลี่ยนอาชญากรให้ปรับปรุงแก้ไขตัวเองและทัศนคติให้มีความคิดอย่างเป็นปกติมากที่สุดก่อนปล่อยผู้นั้นออกสู่สังคมภายนอกเรือนจำและคาดว่าจะไม่มีมีการกระทำความผิดซ้ำอีก จัดว่าเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพของการบังคับโทษจำคุกที่สำคัญ อันเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบ

²⁴ จาก *กฎหมายบังคับโทษจำคุกในประเทศไทย: การบังคับโทษจำคุก* (คุณฉันทิพนธ์ปริญญาคุณฉันทิต), โดย ธาณี วรภัทร์, 2552, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. อ้างถึงใน *Invitation to Corrections*, by Clemens Bartollas, 2002, Boston: USA. Allyn & Bacon.

2.5 หลักนิติธรรม (The Rule of Law)

หลักนิติธรรม (The Rule of Law) เป็นคำที่เรียกในประเทศอังกฤษ ส่วนในประเทศภาคพื้นยุโรปเรียกว่า “หลักนิติรัฐ” (Legal State) ทั้งสองคำนี้มีความหมายก็คือ “หลักแห่งกฎหมาย” อันเป็นแนวคิดที่ว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมที่สืบทอดมาจากปรัชญากฎหมายธรรมชาติ (The Natural Law Theory) โดยมีวิวัฒนาการขึ้นในประเทศอังกฤษจนกลายเป็นทฤษฎีกฎหมายที่สำคัญ

เอ.วี. ไคซี นักกฎหมายชาวอังกฤษผู้มีชื่อเสียง ได้อธิบาย “หลักนิติธรรม” ว่าหมายถึงการปกครองที่ทุก ๆ คนมีความเสมอภาคกันตามกฎหมาย ไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎหมายหรือมีอภิสิทธิ์ใด ๆ ทั้งสิ้น เสรีภาพของมนุษย์ต้องได้รับการยอมรับและนับถือ บุคคลจะมีความผิดเมื่อมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด บุคคลจะถูกลงโทษต้องกระทำโดยการพิจารณาพิพากษาของศาลสถิตยุติธรรมที่มีอำนาจอิสระและเด็ดขาดตามกฎหมายของรัฐ

หลักนิติธรรมยังก่อให้เกิดทฤษฎีกฎหมายขึ้นอีกหลายทฤษฎี ปรัชญากฎหมายธรรมชาติถือว่ากฎหมายขึ้นอยู่กับเหตุผลที่มีอยู่โดยธรรมชาติ ซึ่งแตกต่างจากปรัชญาบ้านเมือง (The Positive Law Theory) ที่ถือว่ากฎหมายเป็นคำบัญชาของผู้มีอำนาจสูงสุดของรัฐ

หลักนิติธรรมในทางรัฐศาสตร์เป็นความหมายหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย หมายถึงการปกครองโดยยึดหลักและภายใต้ขอบเขตของกฎหมายโดยกฎหมายจะต้องให้ความยุติธรรมแก่ทุกคน เพราะที่ปรากฏพบมีกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมีข้อบกพร่องสมควรแก้ไขในความหมายนี้ไม่สนับสนุนให้ใช้กฎหมายอยู่เหนือกฎหมาย เช่น การประกาศพิพากษา หรือการตั้งศาลเดี่ยว (Kangaroo Court)²⁵

รัฐธรรมนูญที่จะเป็นหลักแห่งนิติรัฐได้นั้น จำต้องมีบทบัญญัติในประการสำคัญกล่าวถึงหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน เช่น เสรีภาพในร่างกาย ในทรัพย์สิน ในการทำสัญญา และในการประกอบอาชีพ โดยนัยนี้รัฐจึงมีฐานะเป็นคนรับใช้ของสังคมโดยถูกควบคุมอย่างเคร่งครัด จะเห็นได้ว่า การที่รัฐจะเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้นั้น ย่อมมีอยู่วิธีเดียว ก็คือ การที่รัฐยอมตนอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายโดยเคร่งครัดเท่านั้น

²⁵ วันชัย ม้าสุวรรณ. *หลักนิติธรรม*. สืบค้น 3 ตุลาคม 2556, จาก

หลักเกณฑ์ที่จะพิจารณาว่าประเทศใดใช้หลักนิติรัฐ จะต้องมีลักษณะดังนี้²⁶

(1) ประเทศนั้น กฎหมายจะต้องบัญญัติรับรองในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาล่วงเกินสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หรือห้ามมิใช้ประชาชนใช้สิทธิและเสรีภาพ เจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีความผิดในทางอาญา

(2) ประเทศนั้น จะต้องแบ่งแยกขอบเขตอำนาจอธิปไตยไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยมีการควบคุมกลไกการใช้อำนาจของรัฐ หรืออำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้อยู่ในกรอบอำนาจ และอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

(3) ประเทศนั้น ผู้พิพากษาจะต้องมีอิสระในการพิจารณาและพิพากษาคดี โดยไม่ถูกก้าวท้าวหรือแทรกแซงจากอำนาจบริหาร และประการสำคัญจะต้องมีตุลาการศาลปกครองไว้ทำหน้าที่ควบคุมการกระทำในทางปกครองของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

แนวความคิดเรื่องนิติรัฐนี้เองก่อให้เกิด หลักนิติธรรม (The Rule of law) ขึ้นในระบบกฎหมายต่าง ๆ อันมีที่มาจากแนวคิดของอริสโตเติลที่ว่า การปกครองที่ดีไม่ใช่การปกครองโดยปวงชน หากแต่เป็นการปกครองโดยกฎหมาย เพราะการปกครองโดยปวงชนย่อมเสี่ยงต่อการปกครองตามอำเภอใจ ขณะที่การปกครองโดยกฎหมายเอื้ออำนวยให้เกิดความเสมอภาค (equality) และเสรีภาพ (liberty) มากกว่า เพราะการปกครองโดยหลักนิติธรรม ทุกคนจะมีความเสมอภาคกันในสายตาของกฎหมาย และมีเสรีภาพ คือ ปราศจากความหวาดระแวงว่าจะมีการใช้อำนาจตามอำเภอใจโดยชนชั้นปกครอง แนวความคิดนี้จึงเป็นที่มาของ ลัทธิรัฐธรรมนูญนิยม (constitutionalism) ซึ่งในอีกแง่หนึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า Law and Order หรือ บ้านเมืองมีข้อมีแป นั่นเอง

ในทางปกครอง การปกครองโดยหลักนิติธรรมก็คือ หลักการที่ว่า บรรดาเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าจะเป็น โดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง ต้องกระทำการภายใต้กฎหมาย และรัฐธรรมนูญการปกครอง โดยใช้อำนาจภายในขอบเขตซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ให้ ดังนั้น การปกครองโดยหลักนิติธรรมในนัยที่จะให้เกิดความเป็นธรรมนั้น จะต้องมีการออกกฎหมายที่เป็นธรรมด้วย

สรุปได้ว่า หลักนิติธรรม ก็คือ “การปกครองประเทศโดยกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลเสมอภาคกันในกฎหมาย บุคคลจักต้องรับโทษในการกระทำผิดอันใด ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และจะต้องได้รับการพิพากษาคดีจากศาลยุติธรรมที่มีความเป็นอิสระในการชี้ขาดตัดสินคดี ไม่ว่าจะป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชนด้วยกันเอง

²⁶ กำหนด โสภณวสุ. ความหมายของคำว่านิติธรรม. สืบค้น 1 ตุลาคม 2556, จาก

ก็ดี หรือระหว่างเอกชนกับรัฐก็ดี” อาจถือได้ว่าหลักนิชิธรรมนั้น เป็นหลักสำคัญของนิติรัฐตลอดจน เป็นรากแก้วของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยแท้²⁷

2.6 ทฤษฎีติดตรา (Labeling theory)²⁸

ทฤษฎีติดตรา (Labeling theory) หรือเรียกอีกอย่างว่า “ทฤษฎีการประทับตรา” เป็นแนวคิดที่เน้นปฏิกริยาของสังคมต่อผู้กระทำความผิดมากกว่าเน้นที่การกระทำความผิดของบุคคล นักทฤษฎีประทับตรากล่าวว่า เมื่อบุคคลใดได้ละเมิดบรรทัดฐาน สังคมจะติดตราว่าบุคคลนั้น เป็นผู้กระทำความผิด ทำให้บุคคลที่ถูกติดตรากลับตัวได้ยากซึ่งเท่ากับผลักดันให้พวกเขาไปกระทำความผิดซ้ำอีก

ที่มาของทฤษฎีนี้ พัฒนามาจากแนวคิดของ Howard S. Becker²⁹ นักสังคมวิทยาชาวชิคาโก เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทฤษฎีการกระทำตอบโต้ทางสังคม (Social reaction theory) ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ว่า การกระทำใดใดก็ตามที่เรียกว่าเป็น “พฤติกรรมเบี่ยงเบน (deviant behavior)” โดยเนื้อแท้ของมันแล้ว ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้กระทำความผิดโดยตรง แต่เป็นแนวโน้มที่คนส่วนใหญ่มีการประทับตราในเชิงลบให้กับพฤติกรรมนั้น ๆ ที่เขาเห็นว่าผิดแปลกแตกต่างไปจากบรรทัดฐานที่สังคมคาดหวังหรือต้องการให้เป็น ดังนั้น พฤติกรรมเบี่ยงเบนในมุมมองของทฤษฎีนี้ จึงเน้นไปที่ปฏิกริยาของสังคมที่มีต่อผู้กระทำความผิดมากกว่าเนื้อหาสาระของการกระทำนั้น โดยตรง

แนวคิดดังกล่าวก็พอมีเหตุผลสนับสนุนอยู่ ดังจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมอย่างเดียวกันในสังคมหนึ่งอาจจะเป็นสิ่งผิด ในขณะที่อีกสังคมหนึ่งอาจจะมองว่าเป็นพฤติกรรมปกติ การปล้นคนรวยแล้วนำทรัพย์สินที่ได้ไปช่วยเหลือคนจนของโจรสมัยก่อน แม้จะผิดกฎหมายแต่สังคมก็มองด้วยความชื่นชม เมื่อฟันโทษออกมาแล้วสังคมก็ยิ่งให้การยอมรับก็มีตัวอย่างอยู่ให้เห็น การฆ่ากันในสนามรบของทหาร ถูกยกย่องว่าเป็นสิ่งมีเกียรติ เป็นสัญลักษณ์ของความกล้าหาญ ในขณะที่วัยรุ่นนัยกพวกตีกันถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมเลวร้าย สตรีมีสามีคราวเดียวกันหลายคนถูกประณามในสังคมทั่วไป แต่ในกลุ่มชนที่ยอมรับวัฒนธรรมการมีครอบครัวแบบเมียเดียวหลายผัวหรือ “polyandry” เช่น ชาวธิเบตบางกลุ่มในเนปาลหรืออินเดีย การกระทำเช่นนั้นก็มีใช่สิ่งผิดปกติ

²⁷ แหล่งเดิม.

²⁸ จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ. พฤติกรรมเบี่ยงเบนและปัญหาสังคม. สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://www.eu.lib.kmutt.ac.th>.

²⁹ สุข มีนุช. อาชญากรกับทฤษฎีการประทับตรา. สืบค้น 3 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://www.br.correct.go.th>.

สำหรับพวกเขาเลย สมัยหนึ่ง การสูบบุหรี่ถือเป็นพฤติกรรมปกติ แต่ปัจจุบันกลายเป็นพฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย

Lemert นักทฤษฎีการประทัตตราได้แบ่งประเภทของพฤติกรรมเบี่ยงเบนไว้เป็น 2 ประเภท ได้แก่การเบี่ยงเบนขั้นต้นและการเบี่ยงเบนขั้นที่สอง³⁰

การเบี่ยงเบนขั้นต้น (primary deviant) หมายถึง การกระทำผิดที่คนทั่วไปประพฤติปฏิบัติกัน แต่ไม่ถูกสังคมตราหน้าว่าผู้กระทำผิดเป็นคนเลว เช่น การกระทำผิดของพวกชนชั้นสูงที่ถือราชฎ์บังหลวงหรือ โกงภาษี หรือการทำผิดของคนธรรมดาทั่วไปที่เกือบทุกคนเคยทำผิดกฎหมายหรือผิดศีลธรรมมาแล้ว แต่สังคมเพิกเฉยไม่ถือว่าเป็นความผิดที่จะต้องประณามเหยียดหยาม เช่น การทำผิดกฎจราจร ได้แก่ ไม่ข้ามถนนตรงทางม้าลาย ฝ่าสัญญาณไฟจราจร เป็นต้น โดยปกติในการกระทำผิดนั้นถ้าไม่ถูกสังคมประณาม ผู้กระทำผิดมักไม่คิดว่าตนเป็นผู้เบี่ยงเบน แต่ถ้ากระทำผิดแล้วคนในสังคมรู้และถูกประณาม บุคคลนั้นจะกลายเป็นคนที่มีตราติดตัวว่าเป็นคนไม่ดี และทำให้รู้สึกว่าเป็นคนไม่ดีจริง ๆ คนพวกนี้จึงมักกระทำผิดซ้ำอีกจนเป็นผู้เบี่ยงเบนโดยสมบูรณ์ไปในที่สุด

การเบี่ยงเบนขั้นที่ 2 (secondary deviant) หมายถึง การกระทำความผิดที่สังคมรับรู้และลงโทษเอาผิดกับผู้ที่กระทำ พร้อมทั้งตราว่าเป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมหรือถือว่าบุคคลนั้นเป็นบุคคลอันตรายต่อสังคม เป็นการกระทำผิดที่ถูกสังคมต่อต้านหรือมีปฏิกริยาโดยการตราหรือประณามผู้กระทำผิดว่าเป็นคนเลว คนไม่ดี ทำให้ผู้กระทำผิดรู้ว่าตนเป็นผู้เบี่ยงเบน ซึ่งเป็นผลมาจากความกดดันของสังคมที่มีต่อบุคคล การติตราของสังคมนั้นเป็นการผลักดันให้บุคคลที่เคยทำความผิดมาครั้งหนึ่งต้องกลายเป็นคนที่สังคมไม่ยอมรับตลอดไป เช่น ในกรณีของนักโทษที่ถูกปล่อยออกมาจากคุกมักจะหางานทำไม่ได้ เนื่องจากไม่มีคนเชื่อใจว่าจะกลับตัวเป็นคนดีได้ คนเหล่านี้จึงจำเป็นต้องทำผิดซ้ำแล้วซ้ำอีก และอาจทำผิดร้ายแรงยิ่งขึ้น เพราะสังคมไม่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้กลับตัวเป็นคนดี

นอกจากนี้ยังมีคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่เคยกระทำผิดหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเลย แต่บังเอิญโชคร้ายถูกกล่าวหาและสังคมตราว่าเป็นผู้กระทำผิดก็มี เช่น ถูกกล่าวหาว่าฆ่าคนตาย ขโมยของ ลักลอบเป็นซู้กับสามีหรือภรรยาผู้อื่น การถูกกล่าวหา ถูกประณาม หรือถูกตราหน้าเช่นนั้น อาจเป็นผลทำให้ผู้บริสุทธิ์กลายเป็นผู้กระทำผิดจริง ๆ ในภายหลังได้

³⁰ จ่านงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์. พฤติกรรมเบี่ยงเบนกับการเสียะเบียบในสังคม. สืบค้น 2 พฤศจิกายน 2556, <http://www.udru.ac.th/website/attachment/elearning/02/21.pdf>.

ทฤษฎีการประทับตราพยายามชี้ให้เห็นว่าสังคมนั้นมีส่วนทำให้บุคคลกลายเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำ เพราะไม่เปิดโอกาสให้คนแก้ตัว บางครั้งคนมีอำนาจกระทำความผิดก็ไม่ถูกลงโทษ ในขณะที่บางคนทำผิดเล็กน้อยก็ถูกลงโทษอย่างรุนแรง ซึ่งก็ได้รับการยอมรับเป็นอย่างกว้างขวาง มีการนำไปประยุกต์พัฒนาต่อยอดทั้งในด้านสังคมวิทยา อาชญาวิทยาและจิตวิทยา อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่ไม่น้อย โดยเห็นว่าแนวทฤษฎีนี้ ไม่ได้มีการนำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร นอกจากจะแสดงความเห็นอกเห็นใจคนด้วยโอกาสในสังคมที่มักตกเป็นอาชญากรเท่านั้น แต่ถึงกระนั้น ทฤษฎีการประทับตรามีประโยชน์ต่อวงการอาชญาวิทยามาก เพราะได้มีการนำแนวคิดไปปรับใช้ในการแก้ไขผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะความผิดเล็กน้อยหรือความผิดครั้งแรกที่ไม่ร้ายแรง โดยให้บุคคลเหล่านี้ได้มีโอกาสแก้ตัว ในลักษณะการพิพากษาให้รอลงอาญาหรือการคุมประพฤติ แม้ผู้ที่ถูกตัดสินจำคุกไปแล้วระยะหนึ่ง เมื่อมีความประพฤติดี มีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าสำนึกตระหนักในการกระทำความผิดก็มีการลดโทษให้ หรือพักการลงโทษ ปล่อยตัวก่อนกำหนดพ้นโทษจริงตามคำพิพากษาของศาล รัฐบาลเองก็มีนโยบายในการพัฒนาฝึกฝนอบรมผู้กระทำความผิดทั้งในด้านความรู้ ความคิดและจิตสำนึก ให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ดี ลดการประทับตราของสังคม ซึ่งจะทำให้เขาสามารถปรับปรุงตัวและกลับเข้าสู่สังคมได้ตามปกติ ไม่ถดถอยยอมรับตัวเองว่าเป็นอาชญากรโดยสันดานและสิ้นหนทางที่จะเลือกเดินต่อไปในวันข้างหน้า

2.7 หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาทะเบียนประวัติประวัติอาชญากรรม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการที่มีความเชื่อมต่อโดยมีขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ซึ่งมีภารกิจและหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันอาชญากรรม การสอบสวน ฟ้องร้อง การพิจารณาคดี หรือแม้กระทั่งการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด แต่ทั้งหมดนี้มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือ การสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม เมื่อวิเคราะห์ถึงความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง อาจได้แก่ งานคุมประพฤติ งานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นต้น พบว่าในปัจจุบันยังมีปัญหาที่น่าพิจารณา คือ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ ยังขาดข้อมูลที่ชัดเจน มีความเชื่อมต่อและสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันจะก่อให้เกิดการกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรม ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งยังขาดการแสดงผลอันเป็นเครื่องวัดประสิทธิภาพของการทำงานของกระบวนการยุติธรรม ในลักษณะสังเคราะห์

เป็นภาพรวม และกระบวนการยุติธรรมที่วิเคราะห์ได้ในแต่ละหน่วย ซึ่งระบบงานที่มีอยู่นั้นยังขาดความเชื่อมโยงที่ต่อเนื่องและขาดการตรวจสอบกันระหว่างหน่วยงาน

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย พบว่าทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้มีการจัดทำและจัดเก็บข้อมูลด้วยเหตุที่เห็นถึงความสำคัญของข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมต่าง ๆ เป็นอย่างมาก แต่การจัดทำและจัดเก็บยังอยู่ในรูปแบบที่ต่างฝ่ายต่างทำไปตามลักษณะเนื้อหาของแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบ อีกทั้งการกำหนดข้อมูล ประเภทลักษณะของเนื้อความที่ต้องจัดเก็บ ก็เป็นไปตามค่านิยม ความเข้าใจของแต่ละหน่วยงานที่จะกำหนดผลที่ออกมา จึงทำให้ข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมของแต่ละหน่วยงานที่บางครั้งเป็นเรื่องเดียวกันแต่กลับมีข้อมูลที่แตกต่างกัน และเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะขาดความเป็นเอกภาพในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่นั่นเอง

2.7.1 การจัดทำข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย³¹

การดำเนินงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันนี้ประเทศไทยมีองค์กรที่มีหน้าที่ดำเนินงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งหมด 5 หน่วยงานคือ

1. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
2. สำนักงานอัยการสูงสุด
3. สำนักงานศาลยุติธรรม
4. กรมราชทัณฑ์
5. กรมคุมประพฤติ

โดยแต่ละหน่วยงานมีรูปแบบการนำเสนอ การเก็บรวบรวมที่แตกต่างกันออกไปในรูปแบบของหน่วยงานตนเอง ซึ่งผู้เขียนได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการจัดเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมของแต่ละหน่วยงาน ดังต่อไปนี้

(1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ตำรวจถือได้ว่าเป็นองค์กรเบื้องต้นของรัฐในการดำเนินคดีอาญาและตำรวจมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญาได้โดยอิสระ เป็นเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความ

³¹ จาก โครงการศึกษาแนวทางการบูรณาการข้อมูลสถิติกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, โดย คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2554, กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

สงบเรียบร้อยของประชาชน ทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตน มีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม³²

ในการดำเนินการเจ้าพนักงานตำรวจจะมีอำนาจสืบสวนและอำนาจสอบสวน เป็นหลัก เมื่อพิจารณาจากตัวบทกฎหมายพบว่า การเข้าสู่ระบบของงานตำรวจเกิดได้ 2 ทาง คือทางที่หนึ่ง เกิดจากการที่ประชาชนมาร้องทุกข์กล่าวโทษว่ามีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ทางที่สอง เกิดขึ้นในกรณีความผิดซึ่งหน้า ที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้พบการกระทำความผิดนั้น ในระบบ กฎหมายกำหนดให้เมื่อมีการเริ่มต้นคดีเจ้าพนักงานตำรวจต้องดำเนินการคือสืบสวนสอบสวนเพื่อ หาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในดำเนินคดีกับผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และต้อง ดำเนินคดีจนกว่าคดีจะออกจากระบบ โดยคดีในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจนี้จะสามารถออกจากระบบ ได้จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของบทบัญญัติกฎหมายดังนี้คือ กรณีที่หนึ่ง หากพยานหลักฐาน เพียงพอก็จะนำส่งพนักงานอัยการพิจารณาคำเนินคดีต่อ กรณีที่สอง การปล่อยตัวเมื่อสืบสวนแล้ว ไม่พบพยานหลักฐานใดที่สามารถระบุหรือมีเหตุอันเชื่อได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด กรณีที่สาม เมื่อการดำเนินคดีสิ้นสุดด้วยเหตุการลงโทษและมีผลการดำเนินคดีอาญาระงับในชั้นเจ้าพนักงาน ตำรวจ เช่น การเปรียบเทียบปรับ เป็นต้น

บทบัญญัติกฎหมายกำหนดให้ตำรวจ ทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐานใช้มาตรการ ต่าง ๆ ในทางอาญาได้หลายอย่าง เช่น การค้น การจับ การควบคุมตัว ฯลฯ มีอำนาจเปรียบเทียบ ปรับ การขอหมาย มีความใกล้ชิดกับพยานหลักฐานทางคดีมากที่สุด โดยระบบของกฎหมายจึงมี ตัวชี้วัดหลายข้อที่ต้องนำไปประยุกต์ เพื่อจัดเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมต่อไป เช่น การแสวงหาพยานหลักฐานด้วยมาตรการต่าง ๆ ในทางอาญา ต้องมีการตรวจสอบและการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการใช้อำนาจต่าง ๆ ของเจ้าพนักงานตำรวจ ประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพของการดำเนินการ

การจัดเก็บข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า มีการจัดเก็บและแสดงข้อมูลเป็น รายเดือน โดยจำแนกตามฐานความผิด การรับแจ้ง การจับกุม และคดีเก่า โดยภาพรวม และ โดยจำแนกตามสำนักงานตำรวจต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด นอกจากนี้ ข้อมูล ที่ถูกแสดงมากและย้อนหลังหลายปีคือ ข้อมูลเกี่ยวกับตำรวจจราจร แสดงความผิดฐานต่าง ๆ ที่ เกี่ยวกับการจราจร มีการจำแนกความเสียหาย ชนิดของรถ ฯลฯ มีการจัดเก็บข้อมูลเพื่อการใช้งาน ภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหลัก โดยใช้เครือข่ายฐานข้อมูลของโครงการ POLIS รวบรวม ข้อมูลโดยฝ่ายประมวลผลข้อมูลศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกลาง โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่มงาน ได้แก่

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(16).

- 1) งานคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ และเหตุที่ต้องรายงานด่วน
- 2) งานคดีอาญาทั่วไป
- 3) งานคดีอุบัติเหตุจราจรทางบก

รายงานข้อมูลเกี่ยวกับคดีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สามารถแสดงข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ได้แก่ อัตราค่าลง ระดับชั้น งบประมาณ ในส่วนของรายงานประจำปีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ส่วนรายงานข้อมูลคดีอาญาต่าง ๆ นั้น ต้องพึ่งพาการรายงานข้อมูลคดีจากกองบังคับการ และสถานีตำรวจทั่วประเทศ ผ่านเครือข่าย POLIS ซึ่งเป็นระบบการบันทึกข้อมูลอัตโนมัติ หรือ Client Server ทำให้มีประสิทธิภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการใช้งานในหน่วยงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นอย่างดี นอกจากนี้ในรายงานยังจัดทำข้อมูลตามปีงบประมาณและตามปีปฏิทิน อีกทั้งมีการแสดงข้อมูลเปรียบเทียบย้อนหลังกว่า 5 ปี ทำให้เห็นปรากฏการณ์สถานการณ์คดีต่าง ๆ ที่เกิดความเปลี่ยนแปลง แต่ไม่รวมข้อมูลคดีอาญาของหน่วยงานอื่น เช่น สำนักงานศาลยุติธรรม และสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อการเปรียบเทียบ เนื่องจากระบบ POLIS มิได้เชื่อมต่อกับเครือข่ายของหน่วยงานอื่นโดยตรง

อย่างไรก็ตามระบบเครือข่ายการเก็บรวบรวมการรายงานข้อมูลอัตโนมัติหรือระบบ POLIS มีต้นทุนที่สูง ต้องอาศัยการสนับสนุนในเรื่องบุคลากรและอุปกรณ์เครือข่ายจากหน่วยงานภายนอก ด้วยเหตุนี้ หากหน่วยงานอื่นประสงค์จะเชื่อมต่อข้อมูลกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ อาจต้องมาทำบันทึกความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้านบุคลากรและงบประมาณ เพื่อให้โครงการเชื่อมต่อข้อมูลสามารถทำได้

(2) สำนักงานอัยการสูงสุด

การจัดทำรายงานทางคดีของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสารสนเทศ สำนักงานวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด เป็นผู้ดำเนินการรวบรวมและจัดทำรายงานประจำปี ในรายงานนำเสนอข้อมูลเป็นส่วน ๆ

ข้อมูลที่แสดงสามารถชี้ให้เห็นภาพองค์กรอัยการให้เห็นถึงความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นประชาธิปไตยตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี กล่าวคือ รายงานของอัยการแจกแจงข้อมูลขององค์กร ตั้งแต่การแบ่งส่วนราชการ อัตราค่าลง งบประมาณ ผลการดำเนินการต่าง ๆ แม้กระทั่งงานนอกงบประมาณ ข้อมูลคดีตามปีงบประมาณ และข้อมูลคดีตามปีปฏิทิน ข้อมูลคดีเปรียบเทียบ และข้อมูลอื่น ๆ มีความชัดเจนที่เพียงพอต่อการตรวจสอบได้ Accountability จากหน่วยงานภายนอกและประชาชน เห็นได้จากผลการแพ้หรือชนะในการดำเนินคดี ซึ่งอาจเป็นผลเสียต่อประสิทธิภาพของการทำงานได้ แต่สำนักงานอัยการสูงสุดก็ได้แสดงข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลเปรียบเทียบของสำนักงานอัยการสูงสุดทำได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งข้อมูลที่น่าเสนอ ได้แก่

ข้อมูลการรับสำนวนฟ้อง (คดี/ราย) ข้อมูลการตั้งฟ้องและตั้งไม่ฟ้อง (คดี/ราย) ข้อมูลคดีที่อัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนมาใหม่หรือแจ้งให้หาพยานหลักฐานเพิ่มเติม ข้อมูลการไต่ถามทักท้วงคดีในชั้นอัยการ ข้อมูลจำนวนคดีที่มีการใช้มาตรการทางเลือก ข้อมูลจำนวนคดีที่ตั้งฟ้อง/ไม่ฟ้อง โดยอัยการสูงสุด และข้อมูลผลการดำเนินคดีอาญาของอัยการ เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่าสำนักงานอัยการมีการจัดระบบการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกฎหมายที่ค่อนข้างละเอียดทั้งในการเข้าสู่ระบบและการออกจากระบบของงานอัยการ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย มีการจำแนกข้อมูลตามฐานความผิด เช่นเดียวกับของศาล มีการแสดงข้อมูลที่เชื่อมต่อการทำงานตามระบบกฎหมายแสดงออกมาเป็นข้อมูลในระบบได้อย่างดี เช่น ข้อมูลเรื่องการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย (พบเฉพาะรายงานของอัยการ) ซึ่งเป็นไปตามตัวชี้วัดในหลักการตรวจสอบการดำเนินการตามกฎหมายระหว่างองค์กร ดังนั้นสำนักงานอัยการจึงมีรูปแบบการแสดงผลข้อมูลในองค์กรอย่างครบถ้วน ได้แก่ อัตรากำลัง ระดับชั้น งบประมาณ ผลงานในส่วนอื่น ๆ นอกจากนี้ในรายงานยังจัดทำข้อมูลตามปีงบประมาณและตามปีปฏิทิน อีกทั้งมีการแสดงผลข้อมูลเปรียบเทียบย้อนหลังกว่า 5 ปี ทำให้เห็นปรากฏการณ์สถานการณ์คดีต่าง ๆ ที่เกิดความเปลี่ยนแปลง

(3) สำนักงานศาลยุติธรรม

สำนักงานศาลยุติธรรม จัดทำรายงานข้อมูลคดีศาลทั่วราชอาณาจักร โดยสำนักงานแผนงานและงบประมาณ ฝ่ายระบบข้อมูล ซึ่งจะทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลการทำงานขององค์กรศาลทั้งหมดกล่าวคือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์รายงานข้อมูลคดีศาลทั่วราชอาณาจักร ของสำนักงานศาลยุติธรรม พบว่า มีการนำเสนอรายงานข้อมูลคดีของศาลทั่วราชอาณาจักร จัดพิมพ์เป็นเอกสารรายงานทุกปี โดยสรุปข้อมูลและจัดทำรายละเอียดต่าง ๆ ของศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ ภาค 1-9 ศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร ศาลแรงงานกลางและศาลแรงงานภาค ศาลภาษีอากรกลาง ศาลเยาวชน และครอบครัวทั่วราชอาณาจักร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง และ ศาลล้มละลายกลาง ตลอดจนการดำเนินงานอื่นที่น่าสนใจ

ในส่วนนี้การดำเนินคดีของศาลอาญาจะเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก ซึ่งในชั้นนี้ปรากฏตัวชี้วัดค่อนข้างมาก ได้แก่ การตรวจสอบระหว่างองค์กร เช่นในเรื่องการใช้อำนาจศาลอนุวัติหมายอาญาต่าง ๆ อำนาจการพิจารณาพิพากษา ระยะเวลาในการดำเนินคดีในศาลชั้นต้น ประสิทธิภาพของศาลในการดำเนินการตามกฎหมายต่าง ๆ คำสั่งระหว่างพิจารณาที่มีผลต่อหลักประกันในทางอาญา ข้อมูลคดีที่สำนักงานศาลยุติธรรมนำเสนอ ได้แก่ บัญชีคนที่ศาลพิพากษาลงโทษทั่วประเทศ บัญชีความอาญาอุทธรณ์ทั่วประเทศ บัญชีความอาญาฎีกา

ทั่วประเทศบัญชีความอาญาปรากฏผู้ต้องหาที่ไม่ได้ส่งตัวมา (เว้นแต่คดีเปรียบเทียบ) ทั่วประเทศ บัญชีความอาญาปรากฏผู้ต้องหาที่ไม่ได้ส่งตัวมา (เฉพาะคดีเปรียบเทียบ) ทั่วประเทศ บัญชีความอาญาไม่ปรากฏผู้กระทำความผิด ทั่วประเทศ บัญชีความอาญาที่พนักงานอัยการตั้งไม่ฟ้องแต่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการจังหวัดมีความเห็นแย้ง บัญชีความอาญาที่แก้ต่างทั่วประเทศ ข้อมูลที่ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในชั้นพนักงานอัยการและข้อมูลที่ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในชั้นศาล และข้อมูลที่ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในชั้นศาลและข้อมูลที่ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในชั้นศาล เป็นต้น

ดังนั้น ข้อมูลที่แสดงเป็นผลมาจากการปฏิบัติตามกฎหมาย ตั้งแต่การเริ่มเข้าสู่ระบบศาล มีการจำแนกตามลักษณะต่าง ๆ เช่น การจำแนกตามฐานความผิด มีการแสดงรายละเอียดของแต่ละภาคและแต่ละศาล มีการจัดข้อหาสูงสุด 5 อันดับ มีการจัดทำข้อมูลการออกจากระบบศาล กล่าวคือ มีการแสดงข้อมูลจำนวนจำเลยที่ศาลชั้นต้นตัดสินลงโทษในประเภทต่าง ๆ ในชั้นอุทธรณ์ฎีกา มีการแสดงผลคำพิพากษา ยืน ยก กลับ แก้ ย้อน ถอนฟ้อง ซึ่งตรงกับระบบกฎหมาย เว้นแต่ ข้อมูลการอนุมัติหมายอาญาต่าง ๆ ระยะเวลาการดำเนินคดีในศาลชั้นอุทธรณ์ และการดำเนินการบางมาตรการ เช่น การสั่งเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย ที่ไม่ได้แสดงไว้ในระบบข้อมูล

สำนักงานศาลยุติธรรมได้แสดงข้อมูลองค์กรอย่างครบถ้วน ได้แก่ อัตราค่าตั้ง ระดับชั้นงบประมาณ ผลงานในส่วนอื่น ๆ นอกจากนั้นในรายงานยังจัดทำข้อมูลตามปีงบประมาณและตามปีปฏิทิน อีกทั้งมีการแสดงข้อมูลเปรียบเทียบย้อนหลังกว่า 5 ปี ทำให้เห็นปรากฏการณ์สถานการณ์คดีต่าง ๆ ที่เกิดความเปลี่ยนแปลง และใช้ระบบการเก็บรวบรวมข้อมูลจากศาลยุติธรรมทั่วประเทศทั้งสองวิธี ได้แก่ ระบบอัตโนมัติ หรือ Client Server Database และระบบ Manual คือการส่งรายงานเป็นกระดาษตาราง Microsoft Excel

(4) กรมราชทัณฑ์

กรมราชทัณฑ์ได้จัดให้มีการดำเนินการรวบรวมข้อมูลผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ โดยศูนย์ทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง กองแผนงาน ซึ่งมีหน้าที่รวบรวมข้อมูลของผู้ต้องขังจากเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ โดยใช้แบบการรายงานข้อมูลผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รท 102 ก. และแบบการรายงานข้อมูลผู้ต้องขังทั่วประเทศ รท.103 (ตามคู่มือเจ้าพนักงานทะเบียนเรือนจำ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2516)

กรมราชทัณฑ์ได้จัดทำรายงานการดำเนินของรัฐต่อสาธารณชนรายปี จัดทำเป็นปีงบประมาณ ซึ่งตามกฎหมายแล้ว บุคคลจะเข้าสู่เรือนจำ มีผู้ต้องขัง 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ นักโทษเด็ดขาดกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี เป็นการทำงานร่วมกันของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

ระบบกฎหมายของกรมราชทัณฑ์จะเป็นการเชื่อมต่อกับระบบของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และกฎหมายฝ่ายบริหารอื่น ๆ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้ สภาพของกฎหมายมุ่งควบคุมตัวและการแก้ไขฟื้นฟู ตัวชีวิตจึงเป็นไปในทางหลักประกันในทางอาญาในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการตรวจสอบการทำงานภายในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนมาก รายงานมุ่งเน้นการอธิบายการปฏิบัติการด้านต่าง ๆ

การแสดงผลข้อมูลมุ่งเน้นข้อมูลในองค์กรอย่างละเอียดครบถ้วน ได้แก่ อัตรากำลังระดับชั้น ประเภทของบุคลากร งบประมาณ จัดแสดงงบการเงิน และผลงานในส่วนอื่น ๆ ส่วนระบบข้อมูลในทางกฎหมายจะแสดงจำนวนคนที่เข้าสู่ระบบของงานราชทัณฑ์ จำแนกตามเพศ ลักษณะความผิด กำหนดโทษ จำนวนครั้งที่ต้องโทษ อายุ สัญชาติ สำหรับการออกจากระบบราชทัณฑ์จะแสดงผลการพักการลงโทษผู้ต้องขัง

ฉะนั้นรายงานข้อมูลของกรมราชทัณฑ์จะแสดงผลข้อมูลในองค์กรอย่างครบถ้วน ได้แก่ อัตรากำลัง ระดับชั้น งบประมาณ ผลงานในส่วนอื่น ๆ นอกจากนั้นในรายงานยังจัดทำข้อมูลตามปีงบประมาณและตามปีปฏิทิน อีกทั้งมีการแสดงผลเปรียบเทียบย้อนหลังกว่า 5 ปี ทำให้เห็นปรากฏการณ์สถานการณ์คดีต่าง ๆ ที่เกิดความเปลี่ยนแปลง เว้นแต่ ข้อมูลผู้ต้องขังตายในเรือนจำ การหลบหนีที่คุมขัง การลดวันต้องโทษ และการปล่อยตัวตามกำหนดเวลา มิได้จัดแสดงไว้

นอกจากนี้ระบบเครือข่ายการเก็บรวบรวมการรายงานข้อมูลจากเรือนจำทั่วประเทศ ยังไม่เป็นระบบ Client Server หรือระบบอัตโนมัติ ยังอาศัยการรายงานผ่านเอกสารกระดาษ หรือไฟล์ Microsoft Excel อยู่ งบประมาณและบุคลากรในการพัฒนาระบบให้ทันสมัยต่อไป

(5) กรมคุมประพฤติ

การคุมประพฤติเป็นงานที่อยู่ในสังกัดกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม เป็นส่วนที่ต่อเชื่อมกับหน่วยงานหลักในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีภารกิจตามกฎหมายในการสืบเสาะและพินิจจำเลย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 และกฎหมายอื่น ๆ ด้วย เช่น นักโทษเด็ดขาดในกรณีพักการลงโทษ/ลดวันต้องโทษ หรือตาม พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

ตามลักษณะของงานคุมประพฤติ เป็นส่วนที่กฎหมายสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นมาตรการรองรับการดำเนินการจากหน่วยงานศาล กล่าวคือ ทำงานสืบเสาะและพินิจ งานควบคุมและสอดส่อง ในการคุมประพฤติผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชน คนที่ได้รับการพักการลงโทษ/ลดวันต้องโทษ และตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ซึ่งระบบของกฎหมายก็ทำงาน

เชื่อมต่อกันในทางกฎหมาย ตัวชี้วัดจึงมีในเรื่องของสถานการณ์ปริมาณคดี จำนวนที่แสดงการปฏิบัติตามเงื่อนไขและการผิดเงื่อนไข

กรมคุมประพฤติมีการจัดเก็บรายงานข้อมูลคดีใน 2 ส่วน ได้แก่

1) ข้อมูลคดีสืบเสาะสอดส่อง แบ่งเป็น คุมประพฤติผู้ใหญ่ คุมประพฤติเด็กและเยาวชน พักการลงโทษและลดวันต้องโทษ ที่มาจากงานราชทัณฑ์

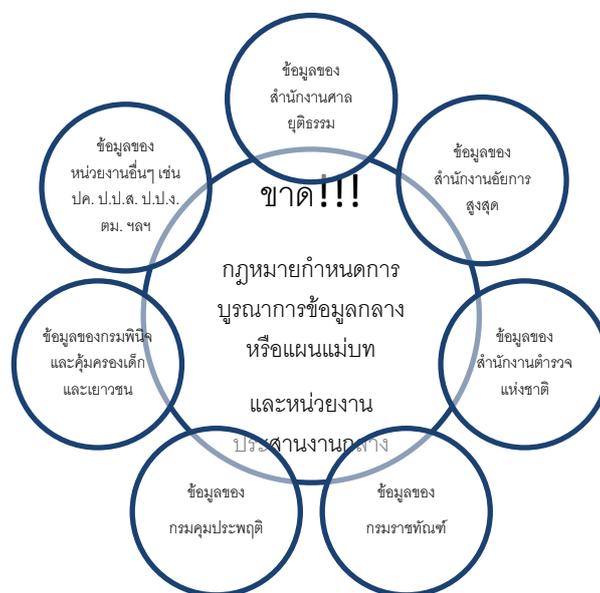
2) ข้อมูลการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ส่วนข้อมูลอย่างอื่นที่กรมคุมประพฤติจัดทำ ได้แก่ ข้อมูลผู้ถูกคุมประพฤติแทนการลงโทษ ข้อมูลผู้ถูกคุมประพฤติหลังปล่อย ข้อมูลจำนวนผู้ผิดเงื่อนไขการคุมประพฤติ ข้อมูลจำนวนผู้พ้นคุมประพฤติด้วยดี และข้อมูลคดีสืบเสาะ เป็นต้น

โดยภาพรวมจะแสดงข้อมูลการเข้าสู่ระบบการคุมประพฤติและการออกจากระบบการคุมประพฤติ ในส่วนแรกจะแสดงผลสถิติในภาพรวมในด้านต่าง ๆ ของงานก่อน มีการจำแนกพื้นที่เป็นส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การจำแนกตามกลุ่มภารกิจ หรือตามกฎหมาย แสดงข้อมูลเป็นจำนวนเต็ม และค่าเฉลี่ย บอกปริมาณการเพิ่มขึ้นหรือลดลงด้วย และส่วนสุดท้ายจะเป็นผลการคุมประพฤติ ซึ่งคือข้อมูลส่วนที่ออกจากระบบคุมประพฤติตามกฎหมาย ส่วนข้อมูลรายละเอียดมีการแจกแจงข้อมูลการสืบเสาะและข้อมูลการสอดส่องต่าง ๆ ต่อสำนักงานส่วนหรือจังหวัดต่าง ๆ และจำแนกตามฐานความผิด และตารางแสดงการจำแนกฐานความผิดกับสำนักงานหรือจังหวัดต่าง ๆ ที่มีการทำงานคุมประพฤติทั้ง 9 ภาค ตลอดทั้งข้อมูลตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

รายงานข้อมูลของกรมคุมประพฤติแสดงข้อมูลขององค์กรอย่างครบถ้วน ได้แก่ อัตราค่าจ้าง ระดับชั้น งบประมาณ ผลงานในส่วนอื่น ๆ นอกจากนั้นในรายงานยังจัดทำข้อมูลตามปีงบประมาณและตามปีปฏิทิน อีกทั้งมีการแสดงข้อมูลเปรียบเทียบย้อนหลังจากปัจจุบัน 2 ปี ทำให้เห็นปรากฏการณ์สถานการณ์คดีต่าง ๆ ที่เกิดความเปลี่ยนแปลง ยกเว้น ในรายงานจะไม่มีการแสดงข้อมูลขององค์กรทุกชนิด

อีกทั้งระบบเครือข่ายการเก็บรวบรวมการรายงานข้อมูลจากเรือนจำทั่วประเทศยังไม่เป็นระบบ Client Server หรือระบบอัตโนมัติ ยังอาศัยการรายงานผ่านเอกสารกระดาษ หรือไฟล์ Microsoft Excel อยู่ งบประมาณและบุคลากรในการพัฒนาระบบให้ทันสมัยต่อไป

จากการศึกษาประสิทธิภาพของการบูรณาการข้อมูลของทั้ง 5 หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย ผลปรากฏตามแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 อุปสรรคต่อประสิทธิภาพในการบูรณาการข้อมูลของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

จากแผนผังดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า แต่ละหน่วยงานต่างมีกระบวนการจัดทำรายงานข้อมูลประจำปี หรือประจำปีงบประมาณ และรายงานผลการดำเนินงานประจำปีซึ่งปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับอัตรากำลังพลและงบประมาณทุกหน่วยงาน แต่สิ่งที่แตกต่างกันได้แก่ ศักยภาพด้านกำลังพล งบประมาณ องค์ความรู้ และการให้ความสำคัญขององค์กรต่อหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่ในการบูรณาการข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่เท่ากัน และการจำแนกประเภทของข้อมูลที่แต่ละหน่วยงานเก็บรวบรวมที่แตกต่างกันและต่างคนต่างทำ โดยมีได้มีการทำความร่วมมือเป็นการเฉพาะ ทำให้ข้อมูลประเภทเดียวกันที่แต่ละหน่วยงานเก็บรวบรวมมีความแตกต่างกัน ทั้งจำนวน ขอบรวม และแนวคิดทฤษฎีในการเก็บข้อมูล ดังตัวอย่าง ข้อมูลคดีอาญาชั้นสอบสวน ข้อมูลคดีที่ขึ้นสู่ศาล รวมทั้งข้อมูลคดีที่เสร็จสิ้น รายงานข้อมูลเหล่านี้ของตำรวจ อัยการ และศาล อาจไม่ตรงกัน เพราะมีวิธีการเก็บและการนับที่ไม่เหมือนกัน แต่หน่วยงานที่เก็บรวบรวมข้อมูลหลังจากที่คดีเสร็จสิ้นแล้ว ได้แก่ กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีลักษณะงานที่ต้องดำเนินการเกี่ยวกับบุคคลที่หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณาตัดสินคดีที่แตกต่างกัน จึงทำให้การจัดเก็บข้อมูลเป็นข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป ข้อมูลจึงแยกออกไปต่างหากจากกัน จึงไม่มีความจำเป็นต้องเปรียบเทียบความตรงกันของข้อมูลระหว่างหน่วยงานเท่าใดนัก

อย่างไรก็ดี สิ่งที่ทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมพึงกระทำ ได้แก่ การแสวงหา มาตรการร่วมกัน ในการประสานความร่วมมือด้านข้อมูล และการปฏิบัติงานด้านการเก็บรวบรวม รายงานข้อมูล โดยควรมีกฎหมายแม่บทเช่นเดียวกับการบูรณาการข้อมูลในต่างประเทศที่ได้ นำเสนอในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เพื่อกำหนดให้ทุกหน่วยงานประสานความร่วมมือ และร่วมกันทำงาน ในการเชื่อมต่อข้อมูล และพัฒนาคุณภาพในการจัดทำรายงานข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทาง อาญาร่วมกันได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ แต่ละหน่วยงานควรจัดทำระบบเครือข่ายเพื่อการ เผยแพร่ข้อมูลเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ และเพื่อเป็นประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิของ ประชาชน และเป็นมาตรการตรวจสอบการทำงานด้านการบูรณาการข้อมูลในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาจากภาคประชาชนด้วย

2.7.2 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการพัฒนาทะเบียนประวัติอาชญากรรม

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ประเทศไทยมีลักษณะการจัดเก็บข้อมูลประวัติ อาชญากรรมแยกต่างหากของแต่ละหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นศาล สำนักงานอัยการ ตำรวจ กรมคุมประพฤติ และกรมราชทัณฑ์ ซึ่งในแต่ละหน่วยงานนั้นต่างมีกฎ ระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับ รวมทั้งข้อปฏิบัติใช้บังคับในหน่วยงานตนเองเท่านั้น และเท่าที่ผู้เขียน ได้ทำการศึกษาค้นคว้ามานั้น พบว่ามีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทะเบียนประวัติอาชญากรรมดังนี้

2.7.2.1 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับ คดี

ซึ่งได้กล่าวถึงตั้งแต่การที่พนักงานสอบสวนจัดให้มีลายพิมพ์นิ้วมือ³³ ขึ้น เพื่อทำการ ตรวจสอบไม่ว่าจะเป็น การสมัครงาน หรือการเข้ารับราชการ หรือแม้กระทั่งตรวจสอบประวัติ อาชญากรรมก็สามารถทำได้ ฯลฯ อีกทั้งยังได้กล่าวถึงการคัดแยกและการทำลายแผ่นพิมพ์นิ้วมือ และรายการประวัติ หรือบัญชีประวัติออกจากสารบบหรือฐานข้อมูลประวัติอาชญากร ซึ่งสามารถ ทำได้ตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้³⁴

1. มีหลักฐานแน่ชัดว่าตายแล้ว เช่น ใบมรณบัตร ใบชันสูตรพลิกศพ ฯลฯ
2. ผู้เสียหายได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกัน โดยถูกต้องตามกฎหมาย
3. คดีที่พนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง หรือสั่งยุติการดำเนินคดีอาญา
4. ศาลสั่งยกฟ้องหรือไม่ประทับรับฟ้อง
5. ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง
6. พนักงานอัยการถอนฟ้องในชั้นศาล

³³ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ข้อ 1.

³⁴ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี (ฉบับที่ 3) ข้อ 4.

7. เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำความผิดยกเลิกความผิดนั้น
 8. เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ
 9. เมื่อมีคำพิพากษาของศาลหรือฟื้นคดีขึ้นใหม่ว่าบุคคลนั้นมิใช่ผู้กระทำความผิด
 10. คดีลหุโทษ หรือคดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าลหุโทษ หรือความผิดว่าด้วยกฎหมายจราจรทางบก หรือความผิดตามกฎหมายอื่น ๆ ที่กำหนดโทษปรับสถานเดียว
 11. คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด โดยศาลมิได้มีคำพิพากษาลงโทษถึงจำคุกหรือเปลี่ยนแปลงวิธีการลงโทษ
 12. คดีตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เมื่อคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้ปล่อยตัวผู้ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้ว
- 2.7.2.2 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547

พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก รักษาผลประโยชน์ของรัฐ และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน พนักงานอัยการจึงเป็นตัวแทนของแผ่นดินในการตรวจสอบและค้นหาความจริงในคดีอาญา ควบคุมการดำเนินคดีอาญาของรัฐ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อประโยชน์ส่วนรวม³⁵ โดยอยู่ภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งของสำนักงานอัยการสูงสุด³⁶

ส่วนกรณีการเก็บรักษาสำนวนนั้น พนักงานอัยการจะเก็บรักษาสำนวนทุกประเภทที่มีความเห็นและคำสั่งแล้ว เว้นแต่สำนวนไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดและสำนวนชั้นสูตรพลิกศพที่มีการไต่สวนแล้ว ให้ส่งคืนพนักงานสอบสวนเก็บรักษา แต่ให้เก็บสำเนาหนังสือนำเสนอไว้เป็นหลักฐาน³⁷ ส่วนสำนวนคดีอาญานอกจากสำนวนที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า³⁸ ที่จะต้องส่งไปยังสำนักงานอัยการสูงสุดแล้ว ให้จัดการทำลายได้เมื่อพ้นกำหนดดังต่อไปนี้³⁹

³⁵ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 5.

³⁶ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 6.

³⁷ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 17.

³⁸ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 18.

³⁹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 19.

1. จำนวนคดีอาญาตามสารบบ ศ.1 ที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องหรือที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำไม่ถึง 5 ปี ซึ่งจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง และศาลได้พิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ จำนวนคดีอาญาตามสารบบ ศ.3 จำนวนคดีอาญาตามสารบบ ศ.2ก จำนวนคดีฟ้องด้วยวาจาตามสารบบ ศ.4 จำนวนคดีอาญาตามสารบบ ศ.5 ที่ไม่รับแก้ต่างหรือรับแก้ต่างแต่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง จำนวนคดีอาญาที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่และศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วให้เก็บรักษาไว้มีกำหนดสอง พ.ศ.

2. จำนวนคดีอาญาตามสารบบ ศ.1 ที่จำเลยให้การปฏิเสธ หรือที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ซึ่งจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง จำนวนคดีอาญาที่รับแก้ต่างตามสารบบ ศ.5 และคดีดังกล่าวศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ ให้เก็บรักษาไว้มีกำหนดสิบเอ็ด พ.ศ.

3. จำนวนคดีอาญาตามสารบบ ศ.1และศ.2 เฉพาะกรณีสั่งไม่ฟ้อง จำนวนคดีอาญาซึ่งมีเงื่อนไขระงับคดีและพนักงานอัยการให้มีคำสั่งยุติการดำเนินคดี ให้เก็บรักษาไว้ในอายุความ

การทำลายสำนวนให้กระทำโดยการเผา หรือย่อยสลายทำลาย และให้บันทึกหลักฐานในการทำลายไว้ด้วย

ส่วนกรณีการขี้มหรือคัดสำเนาสำนวน⁴⁰ หากเป็นสำนวนการสอบสวนคดีที่เสร็จเด็ดขาดแล้ว ให้หัวหน้าพนักงานอัยการอนุญาตให้ขี้มหรือคัดสำเนาไปได้ กรณีสำนวนการสอบสวนคดีที่ยังไม่เสร็จเด็ดขาด และเห็นว่าไม่ขัดข้องหรือเสียหายแก่การดำเนินคดี ให้หัวหน้าพนักงานอัยการอนุญาตให้ขี้มหรือคัดสำเนาไปได้ กรณีสำนวนการสอบสวนที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของพนักงานอัยการ หากเห็นว่าไม่เป็นการเสื่อมเสียความยุติธรรม ก็ให้หัวหน้าพนักงานอัยการอนุญาตให้ขี้มหรือคัดสำเนาไปได้

อีกทั้งสำนักงานอัยการยังได้มีการจัดทำระบบ บัญชีและรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาเพื่อผลในการตรวจสอบ ติดตาม และเร่งรัดการดำเนินคดีให้เป็นไปตามแบบและวิธีการที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด⁴¹

⁴⁰ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 20.

⁴¹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 21.

2.7.2.3 ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความ
ละเอกสาร พ.ศ. 2552

(1) การปลดทำลายสำนวนความคดีแพ่ง

ในบรรดาสำนวนความในคดีแพ่ง ที่มีโชคิม โนสาเร่หรือคดีไม่มีข้อยุ่งยาก อันถึงที่สุด
เกินกว่าสิบปี ให้จัดการปลดทำลายเสียทั้งสิ้น เว้นแต่เป็นสำนวนความคดีที่พิพาทกันเรื่องที่ดิน
ให้เก็บรักษาไว้แต่พยานเอกสาร แผนที่ คำพิพากษาหรือคำสั่ง และคำบังคับเป็นสำนวนความคดีที่มี
คำขอให้ศาลออกคำบังคับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ตรี แก้ไข
เพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2548 ให้เก็บรักษาไว้แต่
คำบังคับ⁴² ส่วนสำนวนความคดี โนสาเร่หรือคดีไม่มีข้อยุ่งยากอันถึงที่สุดเกินกว่าสิบปีให้ทำลาย
เสียทั้งสำนวน⁴³ สำนวนความคดีประเด็นที่ศาลอื่นส่งมาขอให้จัดการสืบพยานให้ และได้สืบพยาน
เสร็จส่งประเด็นคืนแล้ว เมื่อมีอายุเกินกว่าห้าปี ให้ทำลายเสีย⁴⁴ สำนวนความคดีใกล้เคียงและ
ประណอมข้อพิพาทของส่วนหรือกลุ่มงานใกล้เคียงและประណอมข้อพิพาทประจำศาล หากไม่อาจยุติ
ได้โดยกระบวนการใกล้เคียงและประណอมข้อพิพาท ให้เก็บรักษาไว้หนึ่งปี แล้วให้ทำลายเสีย
ทั้งสิ้น⁴⁵ ส่วนบรรดาสารบบความ บัญชีนัดพิจารณา บัญชีรับส่งสำนวน บัญชีหมาย ต่าง ๆ และ
หลักฐานการรับจ่ายเงิน เมื่อมีอายุเกินสิบปี ให้ทำลายเสีย⁴⁶ และสารบบคำพิพากษา คำพิพากษา หรือ
คำสั่ง ให้เก็บรักษาไว้ตลอดไป เว้นแต่การจัดเก็บรักษาไว้ตลอดไปนั้นจะสามารถกระทำได้ด้วย
ระบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นใดตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด ก็ให้เก็บรักษาเอกสาร
ดังกล่าวไว้เพียงสิบปี แล้วทำลายเสีย⁴⁷

⁴² ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความละเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 7.

⁴³ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความละเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 8.

⁴⁴ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความละเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 9.

⁴⁵ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความละเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 10.

⁴⁶ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความละเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 11.

⁴⁷ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความละเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 12.

(2) การปลดทำลายสำนวนความคดีอาญา

ในบรรดาสำนวนความในคดีอาญาอันถึงที่สุดเกินกว่าสิบปี ให้จัดการ ปลดทำลายเสียทั้งสิ้น⁴⁸ เว้นแต่เป็นสำนวนความคดีเรื่องบุกรุกที่ดินให้เก็บรักษาไว้แต่พยานเอกสาร แผนที่ และคำพิพากษาหรือคำสั่ง เป็นสำนวนความคดีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลย เพราะปรากฏตามฟ้องว่า จำเลยร่วมกระทำความผิดกับบุคคลอื่น แต่ยังจับผู้ร่วมกระทำความผิดไม่ได้ และสำนวนความที่จำเลยหลบหนีระหว่างพิจารณา หรือยังไม่ได้ตัวจำเลยมาศาล ให้เก็บรักษาไว้ทั้งสำนวน จนกว่าคดีจะขาดอายุความตามกฎหมาย เป็นสำนวนความคดีเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ พระบรมวงศานุวงศ์ และคดีสำคัญที่ประชาชนสนใจ ให้ข้าราชการศาลยุติธรรมรายงานหัวหน้าส่วนราชการศาลยุติธรรม เพื่อมีคำสั่งเกี่ยวกับการเก็บรักษาตามที่เห็นสมควร เป็นสำนวนความคดีที่มีการถอนฟ้องให้เก็บรักษาคำสั่งศาลที่อนุญาตให้ถอนฟ้องไว้ และเป็นสำนวนความคดีที่จำเลยต้องโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ให้เก็บรักษาหมายแจ้งโทษไว้

สำนวนความคดีเรื่องการบังคับคดีนายประกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่มีอายุเกินกว่าสิบปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งปรับนายประกัน ให้ทำลายเสีย เว้นแต่หมายบังคับคดีให้เก็บรักษาไว้ต่อไปอีกสิบปี แล้วทำลายเสียทั้งสิ้น⁴⁹

สำนวนความคดีเรื่องการขอหมายจับหรือหมายค้นตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา หรือสำนวนไต่สวน คำสั่ง หรือการดำเนินการตามกฎหมายอื่น ที่มีอายุเกินกว่าห้าปี เมื่อได้รับรายงานผลการปฏิบัติตามหมายหรือคำสั่งศาลหรือกรณีหมายจับที่พ้นกำหนด อายุความ แล้วให้ทำลายเสียทั้งสำนวน เว้นแต่มีคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล ให้ดำเนินการ ปลดทำลายทั้งสิ้น⁵⁰

สำนวนฝากขังผู้ต้องหาระหว่างสอบสวนที่ไม่มีการฟ้องคดี เมื่อมีอายุเกินกว่าห้าปี ให้ทำลายเสียทั้งสำนวน⁵¹

สำนวนความคดีประเด็นที่ศาลอื่นส่งมาขอให้จัดการสืบพยานให้ และได้สืบพยานเสร็จส่งประเด็นคืนแล้ว เมื่อมีอายุเกินกว่าห้าปีให้ทำลายเสีย⁵²

⁴⁸ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความละเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 13.

⁴⁹ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความละเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 14.

⁵⁰ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความละเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 15.

⁵¹ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความละเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 16.

จำนวนความถี่ใกล้เคียงและประนอมข้อพิพาทของส่วนหรือกลุ่มงานใกล้เคียงและประนอมข้อพิพาทประจำศาล หากไม่อาจยุติได้โดยกระบวนการใกล้เคียงและประนอมข้อพิพาท ให้เก็บรักษาไว้หนึ่งปี แล้วให้ทำลายเสียทั้งสิ้น⁵³

บรรดาสารบบความ บัญชีนัดพิจารณา บัญชีสั่งขัง บัญชีรับส่งสำนวน บัญชีหมายต่าง ๆ บัญชีของกลาง และหลักฐานการรับจ่ายเงิน เมื่อมีอายุเกินกว่าสิบปี ให้ทำลายเสีย⁵⁴ และสารบบคำพิพากษา คำพิพากษา คำสั่ง และหมายแจ้งโทษจำคุกหรือ ประหารชีวิตให้เก็บรักษาไว้ตลอดไป เว้นแต่การจัดเก็บรักษาไว้ตลอดไปนั้นจะสามารถกระทำได้ด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีอื่นใดตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด ก็ให้เก็บรักษาเอกสารดังกล่าวไว้เพียงสิบปี แล้วทำลายเสีย⁵⁵

(3) การดำเนินการปลดทำลายสำนวนความและเอกสาร

การดำเนินการปลดทำลายสำนวนความและเอกสารต่าง ๆ ให้ปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

(ก) ให้ผู้อำนวยการรายงานหัวหน้าส่วนราชการศาลยุติธรรม เพื่อมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการปลดทำลายสำนวนความและเอกสารตามระเบียบนี้เป็นประจำทุกปี

(ข) เมื่อดำเนินการปลดทำลายสำนวนความและเอกสารแล้ว หรือไม่มีสำนวนความและเอกสารที่ต้องปลดทำลาย ให้คณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งลงชื่อในบันทึกการปลดทำลายสำนวนความและเอกสาร

(ค) ให้คณะกรรมการรายงานผลการปฏิบัติงานต่อหัวหน้าส่วนราชการศาลยุติธรรม เพื่อแจ้งสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาคหรือสำนักงานศาลยุติธรรมทราบ แล้วแต่กรณีภายในเดือนมิถุนายนของทุกปี

กรณีที่สำนวนความใดมีเงินค้างจ่ายเกินห้าปี ให้ชะลอการปลดทำลายสำนวนความและเอกสารไว้ก่อน แล้วให้ส่งสำนวนความและเอกสารนั้นไปยังงานการเงินและบัญชี เพื่อทำรายงานเสนอข้าราชการตุลาการผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อพิจารณาดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงให้ปลดทำลายสำนวนความและเอกสารดังกล่าวได้

⁵² ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความและเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 17.

⁵³ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความและเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 18.

⁵⁴ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความและเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 19.

⁵⁵ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการปลด ทำลายสำนวนความและเอกสาร พ.ศ. 2552
ข้อ 20.

สำนวนความหรือเอกสารใดที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมหรือหัวหน้าส่วนราชการศาลยุติธรรมมีคำสั่งให้เก็บรักษาเพื่อประโยชน์ในทางการศึกษาหรือประวัติศาสตร์หรือประโยชน์อื่นใด ให้ถือปฏิบัติตามคำสั่งนั้นส่วนบรรดาเอกสารที่เก็บรักษาไว้ตามระเบียบนี้เกินกว่าสิบปี และหัวหน้าส่วนราชการ ศาลยุติธรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเก็บรักษาไว้ต่อไป ให้มีคำสั่งให้ปลดทำลายได้

2.7.2.4 กรมคุมประพฤติและกรมราชทัณฑ์

ในส่วนนี้ยังไม่มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติอย่างใดออกมารองรับ จึงยังไม่มีกฎหมายที่สามารถเข้าควบคุม จัดทำ ทำลาย หรือเผยแพร่ข้อมูลของผู้ต้องขังหรือผู้กระทำความผิดแต่ประการใด

2.8 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทะเบียนประวัติอาชญากรรมตามหลักสากล

โดยที่การละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและประชาคมระหว่างประเทศมาโดยตลอดในปี พ.ศ.1984 องค์การสหประชาชาติได้มีมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right 1984) เพื่อเป็นหลักประกันศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในชีวิตเสรีภาพจากการไม่ถูกทรมาน หลักการไม่เลือกปฏิบัติ เป็นต้น ซึ่งได้กลายเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ยอมรับและยึดถือปฏิบัติของประเทศต่าง ๆ มานานกว่า 50 ปี ถึงแม้ว่าปฏิญญาจะไม่มีผลผูกพันตามกฎหมายต่อประเทศต่าง ๆ แต่หลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนและสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ในภายหลัง เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดีอาญา และประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น ซึ่งนานาอารยประเทศต่างยึดถือเป็นแนวปฏิบัติอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำร่วมกัน ดังต่อไปนี้

2.8.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR))

สมัชชาแห่งสหประชาชาติได้มีมติรับรองและประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 ซึ่งประเทศไทยได้ให้การรับรองในครั้งนั้นด้วยสาระสำคัญของปฏิญญาสากลฉบับนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ได้รับรองสิทธิของผู้กระทำผิดไว้ดังต่อไปนี้

1. ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งบุคคล⁵⁶
2. บุคคลใดจะถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติ หรือลงทัณฑ์ด้วยความทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือห้ามเกียรติมิได้⁵⁷
3. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้ยอมรับทุกแห่งหนว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย⁵⁸
4. ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใด อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และจากการขยงให้มีการเลือกปฏิบัติดังกล่าว⁵⁹
5. “บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสาร หรือจะถูกหลบหลู่เกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองของกฎหมายจากการแทรกแซงสิทธิหรือการหลบหลู่ดังกล่าวนี้”⁶⁰

2.8.2 หลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ (Basic Principle for The Treatment of Prisoner) หลักการฉบับนี้ได้มีการรับรองและประกาศโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไป โดยมติที่ 45/111 เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ.1990

1. นักโทษทุกคนพึงได้รับการปฏิบัติอย่างเคารพต่อศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์⁶¹
2. การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องของเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดทางการเมือง หรือความคิดเห็นอื่น ๆ แห่่งกำเนิดทางชาติหรือสังคม สถานะทางทรัพย์สิน กำเนิด หรือทางอื่นใดนั้นจะกระทำมิได้⁶²
3. ความรับผิดชอบของเรือนจำในการคุมขังนักโทษและในการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมนั้นจะต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงสังคมในด้านอื่น ๆ ของรัฐและความรับผิดชอบขั้นพื้นฐานของรัฐ ในการส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีและการพัฒนาของสมาชิกทั้งหมดของสังคม⁶³

⁵⁶ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. ข้อ 3.

⁵⁷ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. ข้อ 5.

⁵⁸ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. ข้อ 6.

⁵⁹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. ข้อ 7.

⁶⁰ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. ข้อ 12.

⁶¹ หลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ. ข้อ 1.

⁶² หลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ. ข้อ 2.

⁶³ หลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ. ข้อ 4.

4. เว้นแต่ข้อจำกัดซึ่งเป็นที่เห็นได้ชัดว่ามีความจำเป็นอันสืบเนื่องจากข้อเท็จจริงว่าจะต้องจำกัดอิสรภาพของนักโทษนั้น นักโทษทุกคนพึงได้รับการคุ้มครองในเรื่องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งกำหนดโดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ตลอดจนกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และพิธีสารตามสิทธิฉบับอื่น ๆ ซึ่งประเทศนั้น ๆ ได้ตกลงเป็นภาคี อีกทั้งนักโทษทุกคนพึงได้รับการคุ้มครองสิทธิอื่น ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญาฉบับอื่น ๆ ขององค์การสหประชาชาติด้วย⁶⁴

5. นักโทษที่พ้นโทษแล้วพึงได้รับโอกาสและการปฏิบัติที่จะทำให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมในภาวะที่ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ด้วยการมีส่วนร่วมและความช่วยเหลือของสังคมและองค์กรต่าง ๆ ในสังคม ทั้งนี้โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เสียหายนั้นด้วย⁶⁵

6. หลักการทุกประการดังกล่าวข้างต้นพึงมีการปฏิบัติอย่างเที่ยงธรรม⁶⁶

2.8.3 ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดีอาญา (Standard of minimum Rule for the Treatment of Prisoners)

กฎฉบับนี้รับรองโดยที่ประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเจนีวา เมื่อปี ค.ศ.1955 และสภาเศรษฐกิจและสังคมขององค์การสหประชาชาติได้เห็นชอบแล้ว โดยมติที่ 663 ซี (24) เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1957 และมติที่ 2076 (62) เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม ค.ศ. 1977 ได้กำหนดแนวทางไว้ดังนี้

(1) กฎมาตรฐานทุกข้อจะต้องใช้อย่างเสมอภาคโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ การเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือความคิดเห็นทางอื่น กำเนิดทางชาติหรือสังคม สถานะทางทรัพย์สิน กำเนิดหรืออื่นใดของผู้ต้องขัง⁶⁷

(2) การลงทะเบียน

1) เรือนจำทุกแห่งควรจัดให้มีสมุดทะเบียนบันทึกข้อมูลรายละเอียดของนักโทษแต่ละคนเกี่ยวกับ

(ก) ลักษณะเฉพาะของนักโทษรายนั้น ๆ

(ข) เหตุที่ต้องโทษและศาลที่พิพากษา

⁶⁴ หลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ. ข้อ 5.

⁶⁵ หลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ. ข้อ 10.

⁶⁶ หลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ. ข้อ 11.

⁶⁷ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง. ข้อ 6.

(ค) วันเวลาที่รับเข้าเรือนจำและกำหนดการปล่อยตัว

2) เรือนจำจะรับตัวบุคคลใดเข้าจำคุกมิได้หากยังไม่มีคำสั่งลงบันทึกข้อมูลรายละเอียดของคำสั่งจำคุกที่ถูกต้องนั้น⁶⁸

(3) นักโทษทุกคนตั้งแต่วันที่เข้าสู่เรือนจำนั้นพึงได้รับข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับข้อบังคับของเรือนจำว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษสำหรับประเภทที่นักโทษคนนั้นถูกจัดอยู่ในประเภทนั้น ระเบียบวินัยของเรือนจำ วิธีการแสวงหาข้อมูลและวิธีการร้องทุกข์ของนักโทษ โดยชอบตลอดจนข้อมูลสำคัญอื่น ๆ ที่จำเป็นแก่การทำให้ นักโทษเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ของตน รวมทั้งข้อแนะนำเกี่ยวกับวิธีการปรับตัวในการใช้ชีวิตประจำวัน⁶⁹

(4) สิทธิในการแจ้ง เมื่อแรกรับเข้ามาในเรือนจำ ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับการแจ้งในเรื่องระเบียบ ข้อบังคับในเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตน โดยพนักงานเจ้าหน้าที่เองหรือโดยการร้องขอของตน

(5) เพื่อบรรลุจุดประสงค์นี้ ควรจะใช้วิธีการที่เหมาะสมทุกอย่าง ซึ่งรวมทั้งการเอาใจใส่ทางศาสนาที่จะทำได้ในประเทศนั้น ๆ การศึกษาวิชาสามัญ การฝึกและแนะนำวิชาชีพ การสอบประวัติทางสังคม ให้คำปรึกษาในเรื่องอาชีพ ทะนุบำรุงร่างกายให้แข็งแรงและอบรมนิสัยให้ยึดมั่นในศีลธรรมจรรยา สิ่งดังกล่าวนี้จะต้องปฏิบัติให้ตรงตามความต้องการของผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล โดยรวบรวมประวัติในทางสังคมและทางประกอบอาชญากรรม ความสามารถและท่าทีทางกายและจิตอารมณ์ประจำตัว กำหนดโทษ ตลอดจนความคาดหวังจะดำเนินชีวิตภายหลัง ปลดปล่อยมาประกอบอาชีพการงานวินิจฉัย

1) ผู้ต้องขังทุกคนที่มีกำหนดโทษนานพอสมควร เมื่อรับตัวไว้แล้วผู้บัญชาการเรือนจำควรได้รับรายงานเกี่ยวกับตัวผู้ต้องขังอย่างพร้อมมูลโดยเร็ว รวมทั้งรายงานของแพทย์และถ้าตรวจทางจิตได้ก็ยิ่งคิดว่าผู้ต้องขังมีสภาพทางกายและจิตอย่างไร

2) รายงานและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องนี้ควรจะเก็บไว้ในแฟ้มเฉพาะตัวผู้ต้องขังเป็นคน ๆ ไปทั้งจะต้องเก็บถึงเวลาปัจจุบัน และจัดแยกไว้ให้พอที่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะหยิบยกมาพิจารณาได้ทันทีเมื่อต้องการ⁷⁰

(6) ทางเรือนจำ หน่วยงานราชทัณฑ์ ส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือนักโทษที่พ้นโทษ จะต้องจัดเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้แก่นักโทษที่กำลังจะได้รับการปล่อยตัวเพื่อให้นักโทษผู้นั้นสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมใหม่ได้ โดยสิ่งที่จำเป็นและ

⁶⁸ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง. ข้อ 7.

⁶⁹ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง. ข้อ 35.

⁷⁰ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง. ข้อ 66.

นักโทษควรได้รับการจัดเตรียมไว้ให้ ได้แก่ เอกสารสำคัญและเอกสารประจำตัว ที่פקอาศัยและงานที่จะรองรับนักโทษผู้นั้น เสื้อผ้าในจำนวนที่พอเพียงและเหมาะสมตามสภาพอากาศและฤดูกาล ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ เพื่อให้ให้นักโทษสามารถดูแลตนเองและกลับถึงภูมิลำเนาของตนได้ทันทีหลังได้รับการปล่อยตัว⁷¹

(7) ในการต่อสู้คดีของคนต้องขังระหว่างพิจารณาคดีควรได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย โดยมีค่าตอบแทน และควรให้ที่ปรึกษากฎหมายของเขาได้เข้าพบปะปรึกษารูปคดีเตรียมและให้คำแนะนำเป็นความลับเท่าที่สามารถจะทำได้ ทั้งควรจะให้เขามีอุปกรณ์การเขียนตามที่เขาประสงค์ การสนทนาระหว่างผู้ต้องขังและที่ปรึกษากฎหมาย (ทนายความ) ควรอยู่ในสายตาของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเรือนจำแต่ไม่จำเป็นต้องได้ยินการสนทนาด้วย⁷²

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติปรากฏข้อเท็จจริงให้เห็นอยู่เนือง ๆ เกี่ยวกับการกระทำอันก่อให้เกิดผลกระทบหรือเป็นการรุกรานสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขังในประเทศต่าง ๆ โดยทั่วไปสำหรับประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน มีการกระทำในลักษณะต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขัง และนำมาซึ่งปัญหาในการตรวจสอบและพิจารณาอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ ว่าการกระทำนั้น ๆ เป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือในทางตรงกันข้ามเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิส่วนตัวของผู้ต้องขังซึ่งขัดต่อสิทธิมนุษยชนตามหลักสากลหรือไม่

2.8.4 ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Official)

ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ได้กำหนดแนวทางไว้ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมายตลอดเวลาเพื่อบริการชุมชนและเพื่อป้องกันคุ้มครองบุคคลทุกคนให้ปลอดภัยจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย โดยจะต้องทุ่มเทการทำงานด้วยความรับผิดชอบตามมาตรฐานของวิชาชีพนั้น⁷³

2. ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องกระทำโดยเคารพและมุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตลอดจนพิทักษ์รักษาสีทธิมนุษยชนของบุคคลทุกคน⁷⁴

⁷¹ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง. ข้อ 81.

⁷² ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง. ข้อ 93.

⁷³ ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย. ข้อ 1.

⁷⁴ ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย. ข้อ 2.

3. เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะใช้กำลังบังคับได้ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่ง และเฉพาะกรณีที่เป็นกรณีสืบหน้าจากหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้น กล่าวคือ เป็นกรณีที่มีความจำเป็นโดยชอบตามพฤติการณ์เพื่อป้องกันอาชญากรรมหรือในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยโดยชอบด้วยกฎหมาย และจะใช้กำลังบังคับในกรณีอื่น ๆ ไม่ได้โดยเด็ดขาด⁷⁵

4. ข้อมูลลับที่เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายได้รู้มาจากการปฏิบัติกรตามหน้าที่นั้น ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับเก็บเป็นความลับ เว้นแต่กรณีเป็นการเปิดเผยตามหน้าที่หรือกรณีมีคำสั่งตามกระบวนการยุติธรรมกำหนดเป็นอย่างอื่นเท่านั้น เนื่องจากความลับนั้นอาจมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นหรืออาจเป็นเรื่องที่กระทบต่อผลประโยชน์โดยเฉพาะชื่อเสียงของบุคคลอื่น จึงจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ห้ามไว้ดังกล่าว⁷⁶

5. จะต้องไม่มีเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายคนใดไปกระทำการ หรือยุยงส่งเสริมหรือเพิกเฉยต่อการกระทำทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทรมาน โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้แต่กรณีที่เป็นคำสั่งของผู้บังคับบัญชา หรือเป็นกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ เช่น ในภาวะสงครามหรือมีภัยคุกคามจากสงคราม ภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ ความวุ่นวายทางการเมืองภายใน หรือกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินในสาธารณชน ก็ไม่ให้นำมาใช้เป็นข้ออ้างที่จะให้ยอมรับเอาการกระทำทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทรมาน โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมาใช้⁷⁷

6. เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ในการคุ้มครองดูแลบุคคลที่อยู่ในการคุมขังของตนให้มีสุขภาพดีและจะต้องจัดการให้บุคคลดังกล่าวได้รับการตรวจรักษาทันทีเมื่อมีอาการเจ็บป่วย⁷⁸

7. เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่กระทำการอันเป็นการทุจริตหรือประพฤตินิยมชอบต่อหน้าที่ อีกทั้งมีหน้าที่ที่จะต้องคัดค้านและต่อต้านการกระทำอันทุจริตหรือประพฤตินิยมชอบเหล่านั้นอย่างจริงจังด้วย การกระทำการอันทุจริตหรือประพฤตินิยมชอบต่อหน้าที่ไม่ว่ารูปแบบใด เป็นสิ่งที่ขัดต่อวิชาชีพของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย หากรัฐไม่สามารถที่จะจัดการการลงโทษเจ้าหน้าที่ของตนที่ไปกระทำการอันทุจริตหรือประพฤตินิยมชอบต่อหน้าที่นั้นได้แล้ว ก็ย่อมเป็นการยากที่จะไปบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนทั่วไปได้⁷⁹

⁷⁵ ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย. ข้อ 3.

⁷⁶ ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย. ข้อ 4.

⁷⁷ ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย. ข้อ 5.

⁷⁸ ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย. ข้อ 6.

⁷⁹ ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย. ข้อ 7.

8. เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงเคารพต่อกฎหมายและประมวลฉบับนี้ อีกทั้งมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันและต่อต้านอย่างจริงจังต่อการล่วงละเมิดต่อกฎหมายหรือต่อประมวลฉบับนี้ด้วย เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายผู้ใดมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้มีการล่วงละเมิดต่อกฎหมายหรือต่อประมวลฉบับนี้เกิดขึ้นหรือมีแนวโน้มว่าจะเกิดเหตุเช่นนั้น พึงรายงานเหตุดังกล่าวต่อผู้บังคับบัญชา และในกรณีที่จำเป็นพึงรายงานต่อหน่วยงานหรือองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบหรือแก้ไขเยียวยานั้นด้วย⁸⁰

⁸⁰ ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย. ข้อ 8.